

Põltsamaa Vallavolikogu
Põltsamaa Vallavalitsus

Hetkeolukorra kirjeldus ja analüüs

Põltsamaa 2018

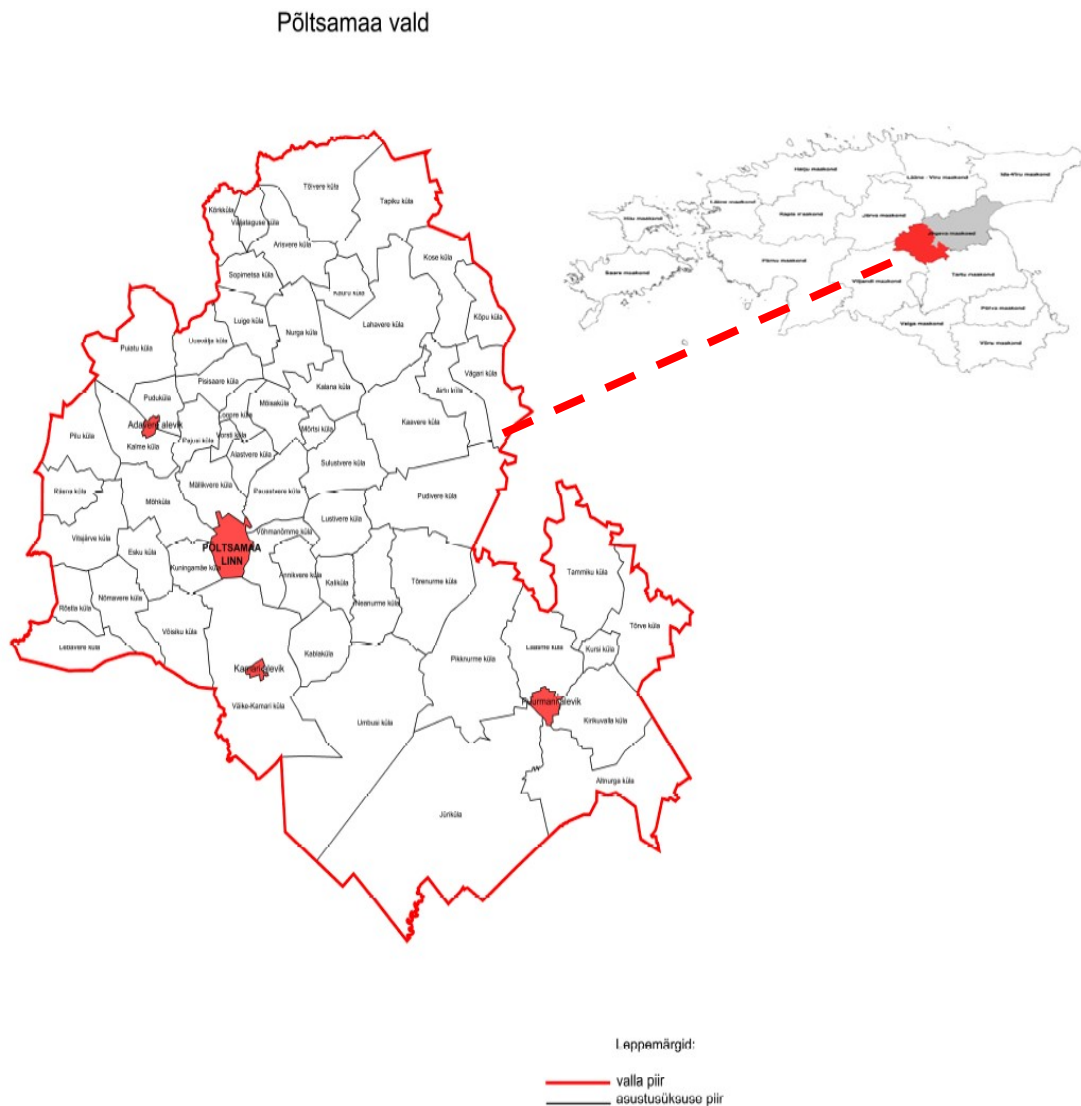
SISUKORD

Sisukord	2
1. PÕLTSAMAA VALLA PAIKNEMINE JA RAHVASTIK.....	3
2. AJALUGU.....	8
3. ELUKESKKOND (KESKKOND JA TARISTU)	9
3.1. Looduskeskkond	9
3.2. Haljastus ja heakord	11
3.3. Jäätmemajandus.....	11
3.4. Teed ja tänavad	11
3.5. Jalg- ja jalgrattateed	12
3.6. Tänavavalgustus	12
3.7. Hooned ja elamumajandus.....	13
3.8. Rajatised ja avalikud supluskohad.....	13
3.9. Telefoniside ja internet	14
3.10. Energeetika.....	14
3.11. Veevärk, kanalisatsioon ja puhastusseadmed.....	15
4. HARIDUS JA NOORSOOTÖÖ	15
4.1. Koolieelsed lasteasutused	15
4.2. Põhiharidus ja gümnaasium	17
4.3. Huviharidus.....	19
4.4. Noorsootöö	20
5. KULTUUR JA VABA AEG	20
5.1. Kultuur	20
5.2. Raamatukogud	21
5.3. Muuseumid	21
5.4. Külaliikumine ja koostöö kodanikuühendustega	22
6. SPORT JA LIIKUMISHARRASTUS.....	23
7. SOTSIAALHOOLEKANNE JA TERVISHOID	24
7.1. Sotsiaalhoolekanne	24
7.2. Laste hoolekanne	24
7.3. Eakate ja puuetega inimeste sotsiaalhoolekanne.....	25
7.4. Toimetulekuraskustega isikute hoolekanne.....	26
7.5. Sotsiaaleluruumid.....	27
7.6. Tööturg	27
7.7. Sotsiaaltoetused- ja teenused.....	28
7.8. Tervishoid	29
8. ETTEVÕTLUS	29
9. TURISM	31

1. PÕLTSAMAA VALLA PAIKNEMINE JA RAHVASTIK

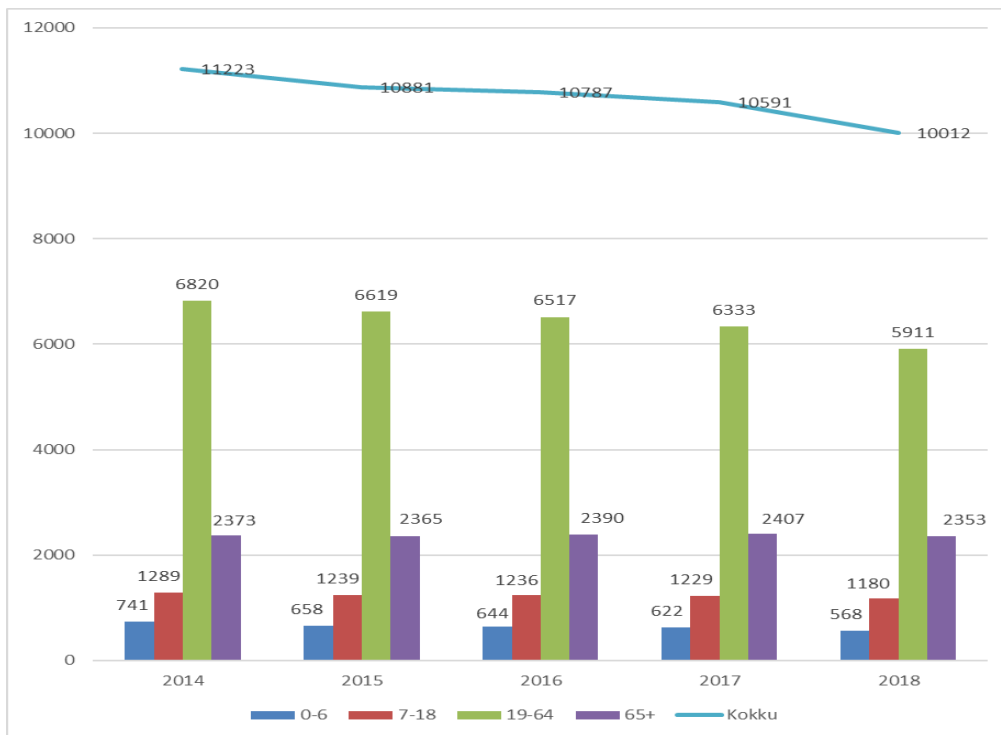
Põltsamaa vald on haldusreformi käigus loodud vald, mille moodustasid endised haldusüksused Põltsamaa linn ja Põltsamaa vald, Pajusi vald, Puurmani vald (v.a Puurmani valla Jõune, Pööra, Saduküla ja Härjanurme küla ja Pajusi valla Kaave küla). Ühinenud omavalitsuse territooriumi pindala kokku on 889,56 km². Vallas on 1 linn, 3 alevikku ja 58 küla, valla keskus asub Põltsamaa linnas.

Põltsamaa vald asub Kesk-Eestis. Valda katab tihe teedevõrk. Läbivatest teedest olulisim on põhja-lõuna-suunaline Tallinna-Tartu-Võru-Luhamaa maantee ning Jõgeva-Põltsamaa, Põltsamaa-Võhma ja Viljandi-Põltsamaa maantee. Vallale oluline tõmbekeskus Põltsamaa linn asub pealinnast Tallinnast 127 km kaugusel, regioonikeskusest Tartust 59 km kaugusel ning maakonnakeskusest Jõgeva linnast 30 km kaugusel.

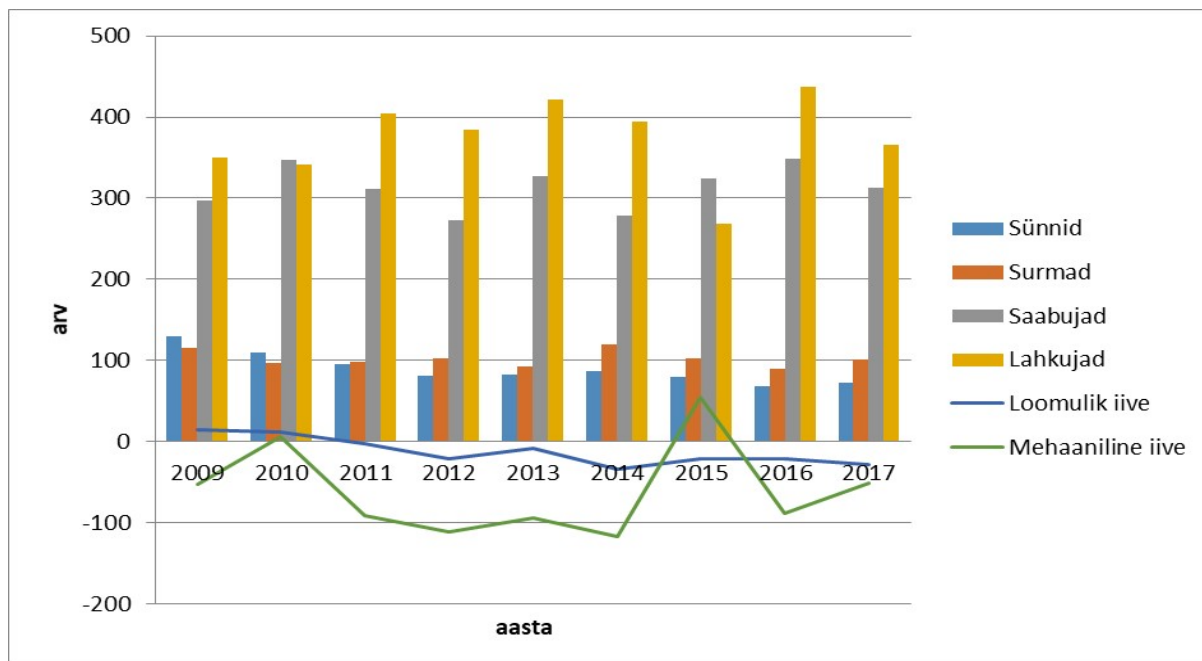
Joonis 1. Põltsamaa valla paiknemine.

Põltsamaa valla elanikkond moodustub peamiselt eesti keelt kõnelevatest ja Eesti kodakondsusega inimestest. Rahvastikuregistri andmetel elas 01.01.2018 Põltsamaa vallas 10012 inimest. Viimase viie aasta jooksul¹ (2012-2017) on Põltsamaa valla elanike arv vähenenud 1211 inimese võrra. Keskmiselt on Põltsamaa valla elanike arv antud perioodil vähenenud 240 inimese võrra aastas. Tendentsid on kajastatud joonistel 2 ja 3. Tabelist 2 nähtub, et kaheksas külas on elanike arv suurenenud: Pudukülas 14,5%, Nurga külas 12,5%, Puiatu külas 11,8%, Kalme külas 10,9%, Mõhkkülas 5,7%, Väljataguse külas 4,3%, Jürikälas 1,5%, Võhmanõmme külas 1,2%. Rahvaarv on kõige enam (üle 30%) vähenenud järgmistes küladest: Kõrkküla, Mõrtsi, Räsna, Uuevälja. Rahvaarvu vähenemise ühe põhjusena võib nimetada madalat sündimust. Teise, veelgi olulisema põhjusena võib nimetada rändeprotsesse (joonis 3).

Joonis 2. Elanikkonna vanuseline jaotus aastatel 2014-2018. (Allikas: Rahvastikuregister)

¹ 2018. aastast varasemad rahvastiku andmed on kajastatud koos küladega, mis Põltsamaa valla koosseisu ühinemise järgselt enam ei kuulu. Antud külades oli 01.01.2017 seisuga kokku 419 elanikku.

Joonis 2. Põltsamaa valla rahvastikusündmused aastatel 2009 - 2017 (*Allikas: Rahvastikuregister*).

Rahvaarvu vähenemise kõrval on üheks oluliseks märksõnaks elanikkonna vananemine ja eakate inimeste suur osakaal rahvastikust. Statistikaameti andmetel oli 2017 aasta seisuga Põltsamaa valla ülalpeetavate osakaal 56,9%. Eelnimetatud tendentsidele tuginedes jätkub elanike arvu vähenemine ka järgmistel aastatel, mis on üheks suurimaks väljakutseks valla juhtimisel, kuidas meelitada siia noori inimesi ja suurendada maksumaksjate osakaalu elanikkonna hulgas. Elanikkonna vanuseline jaotus ja tendentsid on kajastatud joonisel 3 ja tabelis 1.

Tabel 1. Põltsamaa valla elanike arvu muutus vanusegrupiti 2014–2018. (*Allikas: Rahvastikuregister*)

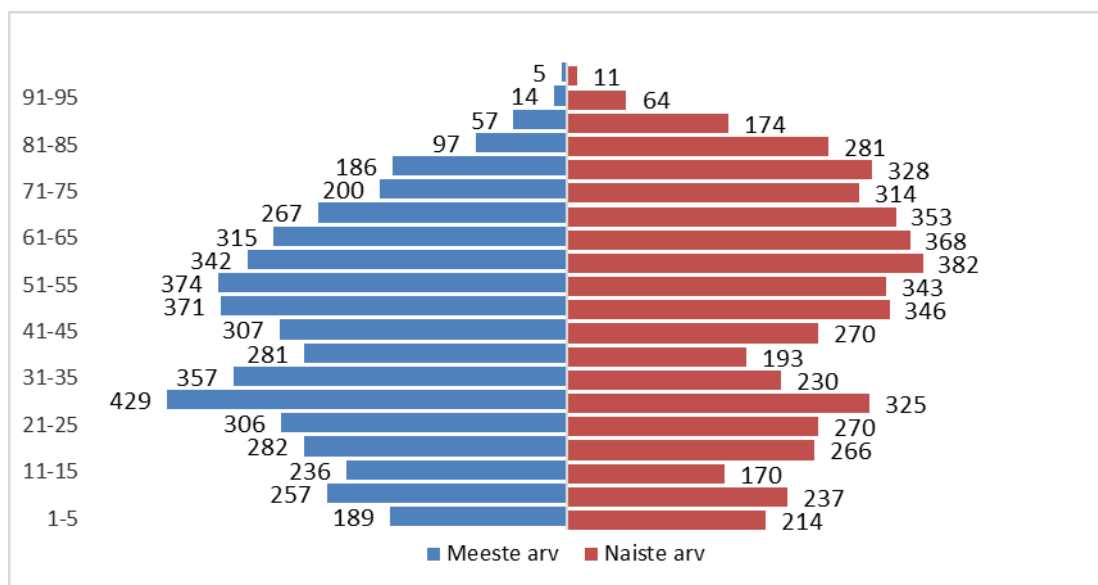
Vanuserühm	2014	2015	2016	2017	2018	Ajaperioodi 2014–2018 muutus	%
Lapsed (0–6)	741	658	644	622	568	-173	-23,35%
Noored (7–18)	1289	1239	1236	1229	1180	-109	-8,46%
Tööealised (19–64)	6820	6619	6517	6333	5911	-909	-13,33%
Eakad (65+)	2373	2365	2390	2407	2353	-20	-0,84%
Kokku	11223	10881	10787	10591	10012	-1211	-10,79%
Mitteliitunud külad	-453	-448	-446	-419			
Kokku	10770	10433	10341	10172	10012	-758	-7,04%

Tabel 2. Põltsamaa valla elanike arvu muutus asulate järgi. (Allikas: Rahvastikuregister)

Asula	2009	2017	muutus	%
vald	43	202	159	369,8
Adavere alevik	648	509	-139	-21,5
Aidu	91	83	-8	-8,8
Alastvere	48	38	-10	-20,8
Altnurga	86	64	-22	-25,6
Annikvere	93	83	-10	-10,8
Arisvere	48	42	-6	-12,5
Esku	364	335	-29	-8,0
Jürikäla	67	68	1	1,5
Kaavere	51	38	-13	-25,5
Kabla	44	35	-9	-20,5
Kalana	117	93	-24	-20,5
Kaliküla	68	59	-9	-13,2
Kalme	92	102	10	10,9
Kamari	179	164	-15	-8,4
Kauru	17	16	-1	-5,9
Kirikuvalla	37	29	-8	-21,6
Kose küla	44	34	-10	-22,7
Kuningamäe	80	65	-15	-18,8
Kursi küla	56	56	0	0,0
Kõpu küla	49	41	-8	-16,3
Kõrkküla	22	13	-9	-40,9
Laasme	78	74	-4	-5,1
Lahavere	98	76	-22	-22,4
Lebavere	50	45	-5	-10,0
Loopre	24	21	-3	-12,5
Luige	31	26	-5	-16,1
Lustivere	425	368	-57	-13,4
Mõhküla	88	93	5	5,7
Mõisaküla	22	19	-3	-13,6
Mõrtsi	23	13	-10	-43,5
Mällikvere	155	131	-24	-15,5
Neanurme	126	101	-25	-19,8
Nurga	24	27	3	12,5
Nõmavere	104	93	-11	-10,6
Pajusi	101	99	-2	-2,0
Pauastvere	167	153	-14	-8,4
Pikknurme	198	169	-29	-14,6
Pilu	33	32	-1	-3,0
Pisisaare	343	290	-53	-15,5
Pudivere	53	51	-2	-3,8

Puduküla	55	63	8	14,5
Puiatu	68	76	8	11,8
Puurmani alevik	620	497	-123	-19,8
Põltsamaa linn	4683	4001	-682	-14,6
Rõstla	62	59	-3	-4,8
Räsna	9	4	-5	-55,6
Sopimetsa	19	17	-2	-10,5
Sulustvere	89	70	-19	-21,3
Tammiku	78	57	-21	-26,9
Tapiku	27	24	-3	-11,1
Tõivere	25	18	-7	-28,0
Tõrenurme	48	43	-5	-10,4
Tõrve küla	70	62	-8	-11,4
Umbusi	107	77	-30	-28,0
Uuevälja	37	24	-13	-35,1
Vitsjärve	47	36	-11	-23,4
Vorsti	22	20	-2	-9,1
Võhmanõmme	165	167	2	1,2
Võisiku	390	276	-114	-29,2
Vägari	215	151	-64	-29,8
Väike-Kamari alevik	234	196	-38	-16,2
Väljataguse	23	24	1	4,3
	11580	10012	-1568	-13,5

Toimunud rahvastikuprotsesse soo ja vanuserühmade järgi iseloomustab rahvastikupüramiid 01.01.2018 aasta seisuga (joonis 4). 01.01.2018 seisuga elab Põltsamaa vallas kõige rohkem 25-30-aastaseid mehi (429) ja 56-60 aastaseid naisi (382).

Joonis 4. Põltsamaa valla soolis-vanuseline struktuur seisuga 1.01.2018. (Allikas: Rahvastikuregister)

2. AJALUGU

Põltsamaa piirkond on rikas oma ajaloo poolest. Muinasajal kuulusid Põltsamaa valla alad peamiselt Mõhu maakonda, piirkonna saksakeelseks nimeks sai *Oberpahlen*. Pikknurme piirkond kuulus tõenäoliselt Mõhusse, Kursi alad asustati hiljem. Muinaseestlaste linnused paiknesid Otissaares ja Madisemäel. Tabelis 3 kajastatakse piirkonnaga seotud olulisi sündmusi.

Tabel 3. Põltsamaa piirkonna olulised ajaloolised sündmused. (Allikas: Põltsamaa Muuseum)

Periood	Sündmus
1272. aasta	Mõhkküla lõunapiiril asuva ordulinnuse juurde kujunes alevik.
1343. aasta	Kursi (<i>Talkhof</i>) ordulinnust nimetatakse esmakordselt seoses rahvarahutustega. Nimi <i>Talkhof</i> on seotud rikkalike lubjakivivarudega, millest just siin põletati lupja Tartu linna jaoks.
16. sajand	Põllundusega seotud nime Põltsamaa esmamainimine. Piirkonna rahva eneseteadvust on alati turgutanud asjaolu, et 16. sajandil oli siin Liivimaa kuninga residents.
18. sajand	Peeter I kinkis Põltsamaa, Pilistvere ja Kolga-Jaani kihelkonnad oma riiginõunikule H. C. von Fickile, kelle viiest tütrest said alguse piirkonna mõisate omanike suguvõsad. 18. sajandi teisel poolel muutis W. J. von Lauw Põltsamaa linnuse konvendihooone luksuslikuks rokokoo-paleeks, koos Uue-Põltsamaa omaniku J. H. von Lilienfeldiga arendati kogu piirkonda, kujunes Liivimaa suurim tööndus- ja kultuurikeskus väljaspool Riia linna.
19. sajand	Võisiku omanikuks oli 19. sajandi algul J. Krossi kuulsaks kirjutatud „Keisri hull“ T. E. von Bock. Perekonna von Wahl kätte läksid 19. sajandil Pajusi, Tapiku, Lustivere ja Adavere mõisad. 19. sajandil kujunes Põltsamaa kihelkonnakoolist rahvusliku liikumise taimelava. Õpetaja E. R. Beermann õmbles EÜS-le esimese sinimustvalge lipu ning tema vend Ch. W. Beermann oli esimene lipuhoidja. Alati on austatud Võhma külast pärit K. A. Hermanni, rahvusliku liikumise järjekindla ja kirgliku eestvedaja mälestust. Kaarlimõisas avati 1888 Eesti Aleksandri Kõrgem Linnakool.
20. sajandi esimene pool	1917. aastal avati Põltsamaal lisaks arvukatele muudele koolidele gümnaasium, (keskkool oli 1954–2013 ka Puurmanis. Kaarlimõisas anti kutseõpetust 1921–2015). 1918. a detsembris asutas J. Kuperjanov Puurmani lossis Tartumaa Partisanide Pataljoni. 1918–1919 aastate vahetusel toimus Aidu küla juures oluline murdelahing. Hiljem püstitati Vabadussõjas langenute mälestusmärgid Põltsamaal ja Kursis ning Aidu lahingu Võidualtar, K. Vervolt algatas Aidu altarilt Võidupühal Võidutule toomise Põltsamaale. Piirkonna keskest, Põltsamaa Eesti Põllumeeste Seltsist kasvasid 20. sajandi algul välja raamatukogu, ühispank, majandusühing ja piimaühing. Majanduslike ning kultuuriliste seltside võrgustik tekkis kõigis valdades, kohalik rahvas ehitas ise endale meiereid ja seltsimajad, harrastati muusikat ja näitemängu, korraldati kursusi.

	<p>1925. a oli praeguse Põltsamaa valla territooriumil 9 valda, kuid neid liideti suuremateks valdadeks juba 1938. aastal.</p> <p>30. juunil 1926 nimetati Põltsamaa ametlikult linnaks, hoogustus ehitustegevus, arendati infrastruktuuri.</p>
Olukord pärast II maailmasõda	<p>Teises maailmasõjas hävis ligikaudu 75% linna hoonetest, sõda ja küüditamine hävitasid suure osa küladest ja talumajapidamistest.</p> <p>Alates 1948. aastast loodi kolhoosid ja sovhoosid, algul igas külas, tasapisi aga ühendati need suuremateks, ehitati välja keskasulad.</p> <p>1950–1963 kuulus kogu praegune vald Põltsamaa rajooni, edaspidi Jõgeva rajooni ja maakonna koosseisu.</p> <p>1958. a muudeti Sakala kolhoos Kamaris tõulinnukasvatuse katsemajandiks. 1959-1993 oli Puurmanis elektrotehnilisi tooteid valmistav tehas.</p> <p>1952–1992 oli Utsalis Nõukogude armee pommituslennuväe polügoon. Läbi aegade on Põltsamaa kuulsaim ettevõtte 1920. a asutatud ETK Põltsamaa Tehased, kelle valmistatud toidud esimestena maailmas 1960. aastatel maailmaruumi lennutati. Kunagistest arvukatest meiereidest on järel vaid E-Piim Põltsamaa meierei.</p>
Taasärkamisaeg	<p>Uuel ärkamisajal taastati vanu ja püstitati uusi mälestusmärke ning korraldati kodukandipäevi kogu kihelkonnas. Põltsamaa linna, valla ning Pajusi ja Puurmani valdade omavalitsuslik staatus taastati 1991. a detsembris. Tagastati või kompenseeriti õigusvastaselt võõrandatud varad, loodi palju erineva tegevusalaga väikeettevõtteid, nõukogudeaegsete ettevõtete baasil loodi erafirmasid, mil on turumajanduse tuultes olnud erinev lend. Elanikke on jäänud vähemaks nii linnas kui külades. Kogu taasiseseisvuse aja on suurema või väiksema eduga arendatud koostööd nüüdseks ühinenud nelja omavalitsuse, nn 4P, vahel.</p>

3. ELUKESKKOND (KESKKOND JA TARISTU)

3.1. Looduskeskkond

Keskonnavaldkond ei tunne ei valdade ega riikide piire ning keskkonnakorraldus on reguleeritud Euroopa Liidu direktiividega, mille ülevõtmine on riigi korraldada.

Kuna nii vesi kui saastained liiguvad looduseaduste kohaselt on eri valdkondade kohta omad valdkondlikud arengukavad. Näiteks jäätmemajandust suunatakse jäätmekavaga ja veemajandust vesikondadepõhiste veemajanduskavadega. Viimases nähakse ette ka meetmed veekogumite seisundi parandamiseks.

Põltsamaa vald asub valdavalt Ida-Eesti vesikonnas (Peipsi alamvesikond ja Pandivere põhjavee alamvesikond). Läänepoolses servas paikneb väike osa vallast Lääne-Eesti vesikonnas (Pärnu alamvesikond). Suur osas valla territooriumist paikneb Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundlikul alal, kus kehtivad piirangud põllumajanduslikule tegevusele. Suur osa valla territooriumist paikneb kas kaitsmata või nõrgalt kaitstud põhjaveega alal, kus kehtivad karmimad nõuded muuhulgas reoveekäitlusele.

Veemajanduskava toob välja olulisemad kitsaskohad, mille parandamisele tuleb koheselt panustada. Nii on Ida-Eesti Veemajanduskava 2015-2021 keemilise seisundi hindamise tulemuste põhjal halvas keemilises seisundis (7 põhjaveekogumit), muuhulgas Siluri-Ordoviitsiumi Adavere-Põltsamaa põhjaveekogum, millest ammutame joogivee. Kvaliteedinõuetele vastava põhjaveega seirekaeve on siin 75%. Esineb nitraatide kasvusuundumus. Ületatud on pestitsiidide piirväärtus kahes seirejaamas, naftasaaduste piirväärtus ühes seirekaevus ja nitraatide seitsme aasta keskmine piirväärtus ühes seirejaamas. Põhjaveekogumi seisundi parandamisele aitab kaasa reoveekogumisaladel kogu reovee kokkukogumine ja puhastisse suunamine (Ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arendamise kava) ja reovee kohtkäitluse nõuete järgimine. Selles osas saab ja peab KOV järelevalvet tõhustama. Pinnaveekogudest on eraldi välja toodud Pedja jõe kesine ökoloogiline seisund kalade rändetõketeks olevate paisude tõttu. Omavalitsuse tegevust hea ökoloogilise seisundi tagamiseks aastaks 2021 takistab paisude omandisuhe. Nii Pedja jõe Tõrve pais kui Pikknurme jõe paisud on eraomandis. Põltsamaa jõe ökoloogiline seisund on tänu kalapääsude valmimisele Põltsamaa valla ulatuses hea.

Kuni 2017. aasta lõpuni reguleeriti ehitusmaavarade kaevandamist ja tootmist riikliku arengukava alusel. Maavarade kasutamise korraldamine on jäetud suuresti KOV planeeringute lahendamisele. Põltsamaa valla tähtsaim maavara on lubjakivi (dolokivi), mida kaevandatakse Rõstla, Kalana, Sopimetsa ja Pudivere külades asuvates karjäärides. Dolokivi maardlate uuringute teostamisele on tekkinud viimasel aastal suur surve.

Uuritud alad ja kehtivad varud on leitavad Maa-ameti maardlate rakenduses ja on pidevalt uuenemas. Umbusi savi leiukoha teadaolevad varud on 10 miljonit m³, kuid savi on hinnanguliselt madala kvaliteediga ning suurt perspektiivi ei oma. Savikihi paksus on keskmiselt 3,5 m. Vallas esineb mitmeid uuritud ja hinnatud turbamaardlaid, mille kohta leiab samuti teavet Maa-ameti maardlate rakendusest. Turba kaevandamine toimub käesoleval ajal Pikknurme ja Tapiku külades.

Metsaga on kaetud umbes 44% valla maa-alast. Suur osa sellest jääb suurte looduskaitsealade piiridesse. Taimeliikide üldarv on Põltsamaa piirkonnas suur. Haruldastest taimeliikidest leidub soomurakat ja esindatud on mitmed käpaliste liigid. Haruldasi linnuliike esindavad must toonekurg, merikotkas, väike-konnakotkas ja teised kaitse all olevad kullilised ja kanalised. Põltsamaa valla piiresse jäävad osaliselt rahvusvahelise tähtsusega märgalad: Alam-Pedja looduskaitseala ja Endla looduskaitseala. Väiksemad looduskaitsealad on Aidu looduskaitseala, Altnurga looduskaitseala ja Kirikumetsa looduskaitseala.

Suuremad Põltsamaa valda läbivad jõed on Põltsamaa jõgi, Pedja jõgi, Navesti jõgi ja Kaave jõgi. Väiksemad jõed on nende lisajõed. Vallas ei leidu looduslikke järvi, küll aga on jõgedele rajatud paisjärvi, suuremad neist on Kamari, Võisiku, Puurmani, Tõrve ja Lustivere paisjärv. Vastavalt veeseadusele on paisutusrajatiste omanikel kohustus tagada kaladele vaba liikumine nii alla- kui vastuvoolu. Umbusi jõeale Lustivere paisjärve juures, Põltsamaa jõeale Väike-Kamari külas, Põltsamaa linnas ja Kõrkkülas ning Pedja jõeale Puurmani alevikus on struktuurifondide toel rajatud kalapääsud. Põltsamaa jõel teostati

ülevalpool Põltsamaa linna maaparanduse käigus suletud vanade jõesängide avamine, mis on hinnanguliselt suurepärased kudealad. Tulemuslikkus selgub uuringute käigus.

Operatiivset teavet keskkonnaseisundi kohta kogub, süstematiseerib ja avaldab Keskkonnaregister,

<http://register.keskkonnainfo.ee/envreg/main#HTTPRJNecV19UHWiPkZb8LPMrVi1AOJdi4>

3.2. Haljastus ja heakord

Põltsamaa vallal on ligikaudu 117 hektarit hooldatavaid haljasalasiid. Hooldatavate alade hulgas on 7 parki, millest 4 on Põltsamaa linnas ja üksikud pargid Puurmani ja Adavere alevikes ja Pajusi külas. Haljasalade hooldus jaotatakse hooldusklassidesse, millest 1. klass on kord nädalas, 2. klass kaks korda kuus, 3. klass kord kuus ja 4. klass kaks korda hooaja jooksul hooldatav. Hooldusklassid sõltuvad suuresti asukohast, kasutusest, looduskaitsestest piirangutest ja vajadusest. Lisaks on niidetavateks aladeks kõikide teede peenrad ja servad. Haljastuse all mõeldakse ka lillede ja taimede istutamist ning hooldust, puude langetamist ja nende kändude freesimist, puude võrade hooldust ning tormikahjustuste likvideerimist. Põhiline rõhk haljastuse korraldamisel on alade niitmine ja parkide ning Põltsamaa kesklinna hooldamine.

3.3. Jäätmemajandus

Põltsamaa valla jäätmemajanduse korraldus tuleneb Euroopa Liidu jäätmedirektiivist, Riigi jäätmekavast 2014-2020 ja selle rakendusplaanist. Kui senini oli põhirõhk jäätmete ladestamise vähendamisel ja nende taaskasutamisel, siis uus riigi jäätmekava keskendub enam jäätmetekke vähendamisele. Põltsamaa valla jäätmekava 2018-2023 ja jäätmehoolduseeskiri reguleerivad jäätmemajanduse korraldust kogu valla territooriumil ja on seotud Põltsamaa valla arengukavaga.

Valla territooriumil asub Põltsamaa jäätmejaam ja Puurmani keskkonnajaam. Kogu valla territooriumil on korraldatud jäätmevedu. Suure osa jäätmeseadusest tulenevaid ülesandeid on vald delegerinud oma koostööpartnerile – MTÜ Kesk-Eesti Jäätmehoolduskeskusele.

3.4. Teed ja tänavad

Põltsamaa vallale kuulub 2017. aasta teeregistri andmetel kokku 236 km teid, millest 188 km on maanteed ja 48 km tänavaid. Viimasel viiel aastal on investeeringute summa teede ehitamiseks ja oluliseks ümberehitamiseks Põltsamaa vallas olnud ca 2,3 miljonit eurot.

Teede ja tänavate ehitus, remont ning korrashoid võimaldab luua häid tingimusi ettevõtluse arendamiseks, hea elukeskkonna loomiseks ja elanikele teenuste kättesaamiseks. Samuti on vallas asuvad teed visiitkaardiks valla külastajatele.

Samas tuleb arvestada, et kruuskattega teid on vaja iga aasta hõõveldada, teostada tolmutõrjet ja talvisel ajal lume- ning libedusetõrjet. Kattega teedel on vajalik teostada iga aasta samuti lume- ja libedusetõrjet, tänavatel teha puhastamist, aukude lappimist ja markeerimistõid.

Eelarvelistes vahendites peab olema võimalusi liiklusmärkide, truupide ja teiste teerajatiste asendamiseks, uute lisamiseks ja olemasolevate hooldamiseks.

3.5. Jalg- ja jalgrattateed

Viimasel viiel aastal on Põltsamaa vallas tehtud investeeringuid jalg- ja jalgrattateede (edaspidi tekstis JJT) ehitamiseks ja oluliseks ümberehitamiseks summas *ca* 2,25 miljonit eurot.

Uute, hooldatud ja ohutute JJT olemasolu võimaldab luua häid tingimusi ökoloogilise jalajälje vähendamiseks, hea elukeskkonna loomiseks ja elanikele teenuste kättesaamiseks ning loob võimalusi tervislikuma eluviisi harrastamiseks ja liikumisharjumuste mitmekesistamiseks. Lisaks tuleb arvestada, et JJT teeservasid on vaja iga aasta korduvalt niita, harjata, talvisel ajal teostada lume- ning libedusetõrjet ja vajadusel teostada markeerimistöid. Eelarvelistes vahendites peab olema võimalusi liiklusmärkide, truupide ja teiste teerajatiste asendamiseks, uute lisamiseks ja olemasolevate hooldamiseks.

3.6. Tänavavalgustus

Põltsamaa vallas on lai tänavavalgustuse võrgustik. Tänavavalgustusega on kaetud tiheasustusalad ja mitmeid külasid läbivad maanteed ning jalg- ja jalgrattateed. Viimase viie aastaga on laiendatud või rekonstrueeritud Vägari küla, Aidu küla, Võhmanõmme küla, Adavere aleviku ja Põltsamaa linna tänavavalgustus. Põltsamaa valda rajatud tänavavalgustus on kajastatud tabelis 4.

Tabel 4. Põltsamaa valda rajatud tänavavalgustus.

Asula
Põltsamaa linn
Adavere alevik
Puurmani alevik
Kamari alevik
Võisiku küla
Pajusi küla
Pikknurme küla
Pisisaare küla
Kalana küla
Aidu küla
Arisvere küla
Vägari küla
Lustivere küla
Esku küla
Vitsjärve küla
Puiatu küla
Laasme küla
Teed ja objektid
Pajusi ja Pisisaare JJT
Põltsamaa-Väike-Kamari JJT

Tänavavalgustus vajab mitmel pool kaasajastamist. Peamiseks eesmärgiks on vahetada kõik energiat mitesäästvad valgustid välja säästvate vastu. Ehitamine ja renoveerimine jätkub seoses JJT ehitustega. Surve tänavavalgustuse rajamiseks on tingitud ka liiklustravalisuse suuremast tagamisest. Järgmiste objektide valik sõltub planeeritavatest sõiduteede kapitaalremontidest piirkonnas ning võimalustest.

3.7. Hooned ja elamumajandus

Põltsamaa vallas on põhiosas 1–2-korruselised väikeelamud. Linnas, alevikes ja külade keskustesse on rajatud ka kortermaju. Linn on kompaktne, toimiv ja heade eeldustega, kuid juhusliku arengu tulemusena puudub linnale omane tihedus ning eristuv keskus. Kesklinna tänavate ümbrusesse on ehitatud kuni 5-korruselisi kortermaju, ülejäänud korruselamute grupid paiknevad linna äärtel ega mõjuta oluliselt üldpilti. Samasuguses stiilis on alevikud ning suuremad külad. Väiksemates küldes on üksikud kahekorruselised korterelamud.

Põltsamaa vallale kuulub 01.09.2018. seisuga kinnistusraamatu andmetel kokku 51 korteriomandit, ümberehitamise ja mitme kasutusotstarbega hoonete käigus on elamispindasid kokku 99. Eluruumid paiknevad ebaühtlaselt ning vallal puudub kompaktne sotsiaal- ja munitsipaaluruumide süsteem. Piisavalt suure elamufondiga vallal puudub võimekus ühtlaselt majandada eluruume ja kohandada need vastavalt vajadusele. Eluruumide üürihinnad on väga varieeruvad. Enamasti sõltuvad hinnad piirkonnast, eluruumi seisukorrast ja ruumile tehtud investeeringutest. Viimase viie aasta jooksul on investeeritud Põltsamaa valla hoonetesse (eelkõige haridus- ja kultuuriasutustesse) ca 4,6 miljonit eurot.

Töös olevad ja planeeritud investeeringud on Põltsamaa Tervisekeskuse ehitus, Põltsamaa Lasteaed Tõruke rekonstrueerimine, Pisisaare Lasteaed-Algkooli rühmaruumide ümberehitus, Põltsamaa Ühisgümnaasiumi Lille tn 2 õppehoone renoveerimine ja Puurmani lasteaed Siilipesa uusehitus või rekonstrueerimine.

3.8. Rajatised ja avalikud supluskohad

Põltsamaa vallas on kasutusel seitse omavalitsuse poolt hooldatavat supluskohta. Supluskohad asuvad Väike-Kamari, Kõpu, Pajusi, Lustivere ja Võisiku küldes, Puurmani alevikus ja Põltsamaa linnas. Suuremaid supluskohtade investeeringuid on tehtud ja tehakse Väike-Kamari külas asuvale Kamari järve ja Kõpu külas asuvale Aidu järve supluskohale. Viimase kahe suplusvee (koos Pajusi küla supluskohaga) kvaliteet on Terviseameti mikrobioloogilise seire all. Lisaks on traditsioonilisteks supluskohtadeks väljakujunenud mitmed jõeäärsed paigad. Traditsioonilised ja enimkasutatavad supluskohad on varustatud päästerõngastega ja mänguväljakutega. Põltsamaa vallas on rajatud kaheksa kalapääsu ja likvideeritud üks rändetõke. Kalapääsud on rajatud Põltsamaa jõe, Umbusi jõe ning Pedja jõe Puurmani paisule, tagades kalade rändele sobivad tingimused. Kalapääs puudub Pedja jõe Tõrve paisul. Kalapääsude ja valla omandis olevate paisude hooldamist ja toimimist korraldab Põltsamaa Vallavalitsus. Siiani on problemaatilised vee erikasutusloata eraomandis olevad Pikknurme

pais, Tõrve pais ja Võisiku pais. Avalikud mänguväljakud, sh välitrenažöörid ja ekstreemspordi väljakud kajastuvad tabelis 5.

Tabel 5. Põltsamaa valla avalikud mängu- ja treeningväljakud.

Asula	Asukoha täpsustus	Rajatis
Põltsamaa linn	Põltsamaa Lasteaed Tõruke	Laste mänguväljak
Põltsamaa linn	Lasteaed MARI	Laste mänguväljak
Põltsamaa linn	Lillemetsa park	Laste mänguväljak
Põltsamaa linn	Veski tn 4	Välitrenažöörid
Põltsamaa linn	Ringtee 9	Kiiged
Põltsamaa linn	Raamatukogu vastas	Ekstreemspordi rajatised
Lustivere küla	Kooli tee 6	Laste mänguväljak
Adavere alevik	Kooli tn 1	Laste mänguväljak
Kamari alevik	Sakala tn 1	Laste mänguväljak
Kamari alevik	Sakala tn 14	Laste mänguväljak
Esku küla	Kooli tee 2	Laste mänguväljak
Väike-Kamari küla	Kamari järv	Laste mänguväljak
Vägari küla	Kooli tee 7	Laste mänguväljak
Pisisaare küla	Pisisaare Lasteaed-Algkool	Laste mänguväljak
Pisisaare küla	Kase põik 2	Laste mänguväljak
Pajusi küla	Pajusi tiik	Laste mänguväljak
Kõpu küla	Aidu järv	Laste mänguväljak
Puurmani alevik	Tallinna mnt 11	Laste mänguväljak
Puurmani alevik	Tartu mnt 1	Välitrenažöörid
Puurmani alevik	Puurmani paisu juures	Laste mänguväljak

3.9. Telefoniside ja internet

Valla abonente teenindab Telia Eesti AS. Valla territooriumil on telefoniliinide seisukord rahuldav. Vald on kaetud mobiilsidevõrguga, teenuseid on võimalik valida erinevate operaatorite vahel.

Internetiühendus on tagatud enamusele valla elanikele. Internetiteenust pakuvad mitmed teenusepakkujad. Lisaks kaabliga internetile töötab Põltsamaa piirkonnas edukalt mobiilne internet. Põltsamaa valla territooriumil on mitu mobiilimasti, mis peaks tagama teenuse hea kvaliteedi ning nende arv kasvab aasta-aastalt.

3.10. Energeetika

Tsentraalne kaugküte on praegu kasutusel Põltsamaa linnas, Puurmani ja Adavere alevikus, Võisiku ja Väike-Kamari külades, kus kasutatakse katlamajades energiakandjana looduslikku gaasi, põlevkiviõli või hakkpuitu. Umbes pool olemasolevatest kaugküttetorustikest on asendatud kaasaegsete eelisoleeritud torudega. Kuna suur osa torustikest on kaasajastamata on soojuskadu torustikest veel liiga suur. Paljud elamud ja kortermajad on oma soojamajanduse viinud üle lokaalsetele ja kohtkütte lahendustele.

Valla territooriumil on kehtestatud järgmised soojusmajanduse arengukavad:

Puurmani	soojusmajanduse	arengukava	aastateks	2017-2030
https://www.riigiteataja.ee/akt/403012017035;				
Adavere	aleviku	soojusmajanduse	arengukava	2016-2026
https://www.riigiteataja.ee/akt/426102016036;				
Põltsamaa	linna	soojusmajanduse	arengukava	2016-2026
https://www.riigiteataja.ee/akt/421092016023.				

3.11. Veevärk, kanalisatsioon ja puhastusseadmed

Vallas on koostatud Põltsamaa valla ühisveevärgi ja kanalisatsiooni (ÜVK) arengukava kuni aastani 2025, Põltsamaa linna ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava aastateks 2014-2026, kus on seatud konkreetsed eesmärgid ja tegevused ÜVK arendamiseks. Elluviidavate veemajandusprojektide järgselt kaasajastatakse valdkondlikku arengukava.

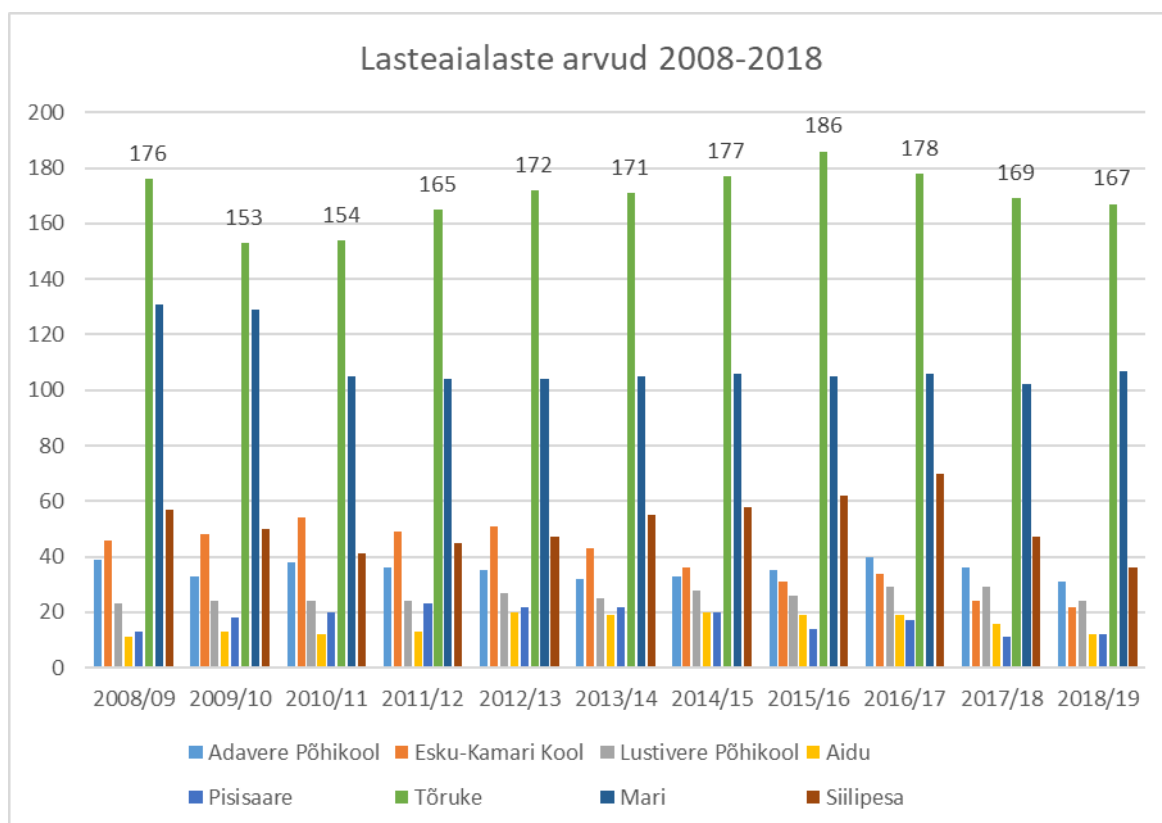
Alates 1. jaanuarist 2018 on valla vee-ettevõtjateks Põltsamaa Varahalduse OÜ ja Puurmani piirkonnas AS Emajõe Veevärk.

4. HARIDUS JA NOORSOOTÖÖ

Põltsamaa valla tänane haridus- ja õpiruum on välja kujunenud oludes, kus neli omavalitsust toimisid eraldi. Vallas töötab kümme haridusasutust, millest kolm on lasteaiad (Põltsamaa Lasteaed Tõruke, Lasteaed MARI ja Puurmani Lasteaed Siilipesa), kaks üldhariduskoolid (Põltsamaa Ühisgümnaasium ja Puurmani Mõisakool) ning viiel juhul on lasteaid ja kool ühtseks asutuseks. Võimalik on õppida kõigis kooliastmetes.

4.1. Koolieelsed lasteasutused

Põltsamaa vallas on kaheksa haridusasutust, millest kolm on spetsialiseerunud koolieelsele teenusele ja viie puhul on ühildatud lasteaid ja kool ühtseks asutuseks. Viimase viie aasta jooksul on laste arv lasteaiades püsinud stabiilsena. 2018. aastal käis lasteaias kokku 439 last. Laste arvu muutused aastatel 2013-2018 on kajastatud joonisel 5.

Joonis 5. Lasteaia laste arvu muutus aastatel 2008-2018.

Arvude võrdlemisel tuleb võtta arvesse asjaolu, et 2017/2018 õppeaasta laste arvu vähenemise põhjustas seoses haldusreformiga Puurmani Lasteaed Siilipesa Saduküla filiaali üle andmine Jõgeva vallale.

Järgnevalt on tabelis 6 toodud välja lasteaia teenusele keskendunud asutuste iseloomustavad tegurid.

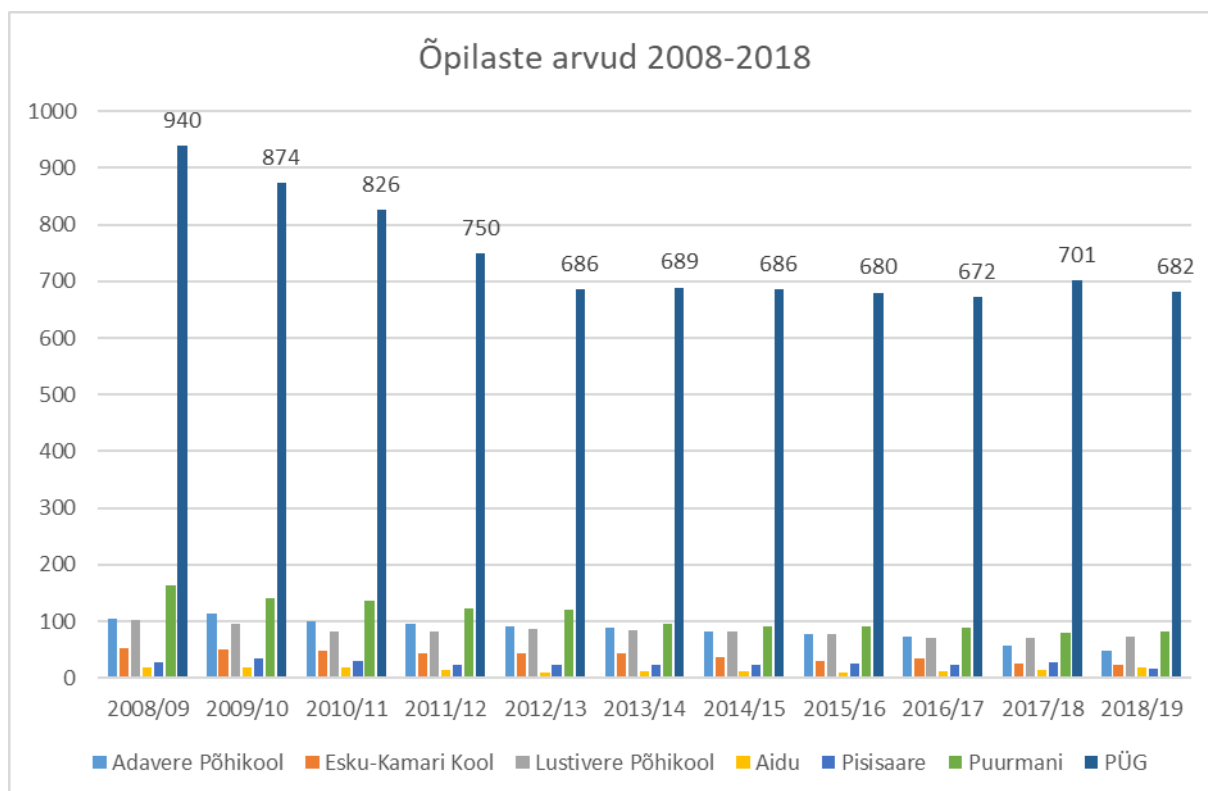
Tabel 6. Põltsamaa valla lasteaiaid.

Lasteaed	Tegutsemise algus	Laste arv 2018	Üldinfo
Põltsamaa Lasteaed Tõruke	1983	169	Valla suurim alusharidust pakkuv õppeasutus. Lasteaia õppe- ja kasvatustöö toimub koduloolisel üldõppel, järgides Hea Alguse metoodika põhimõtteid. Lisaks igapäevastele tegevustele pööratakse tähelepanu huvitegevusele (robotika, rahvatants jt) ja liikumisharjumuste kujundamisele (ujumine, suusatamine). Lasteaed kuulub Tervist Edendavate Lasteaedade Võrgustikku. Erivajadustega lastele töötavad lasteaia sobitus-, tasandus- ja arendusrühm.
Lasteaed MARI	1973	102	Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimisel kasutatakse üldõpetusliku tööviisi põhimõtteid ning programmi Hea Algus, Montessori ja Regio Emilio pedagoogikate metoodilisi

			elemente. Liikumis- ja muusikaõpetuse teemad on seotud rühmade tegevuste teemadega. Erilist tähelepanu pööratakse huvitegevusele (beebikool, laulustuudio, MARI Trenn, lastejooga, teadusring, judo, inglise keel jt). Tähtsal kohal on liikumisharjumuste kujundamine. Lasteaed kuulub Tervist Edendavate Lasteaedade Võrgustikku alates 2006. aastast. Aktiivselt osaletakse erinevates projektides ja konkurssidel. Lasteaed on oma tegevusega leidnud üle-Eestilist tunnustust (Ettevõtlik Lasteaed 2016, Keskkonnakäpp 2018 jt).
Puurmani Lasteaed Siilipesa	1960	49	Õppe- ja kasvatustegevuses pööratakse erilist tähelepanu lapse individuaalsusele ja võimete arvestamisele. Tähtsal kohal on koduloo, traditsioonide ja tervisedenduse väärtustamine.

4.2. Põhiharidus ja gümnaasium

Üldhariduskoole on Põltsamaa vallas kokku seitse, neist kaks on üldhariduskoolid (Põltsamaa Ühisgümnaasium ja Puurmani Mõisakool) ning viies on liidetud lasteaed ja kool ühtseks asutuseks. Kokku õppis 2018. aastal erinevates õppeasutustes 973 õpilast. Õpilaste jagunemine ja arvu muudatused õppeasutuste kaupa on kajastatud joonisel 6.

Joonis 6. Kooliõpilaste jagunemine ja arvu muutus õppeasutustes aastatel 2018-2018.

Õpilaste arv üldhariduskoolides ja nende spetsiifika on kajastatud tabelis 7.

Tabel 7. Põltsamaa valla üldhariduskoolid

Üldhariduskool	Tegutsemise algus	Laste arv 2018	Üldinfo
Aidu Lasteaed-Algkool	1992	14	Lasteaed-põhikool (1-4 klass). Asutuse väiksusest tulenevalt, on iseloomulik väga individuaalne lähenemine lastele, kõigi laste haaratus huvitegevusse ning hea õppekeskkond.
Pisisaare Algkool	1872	27	Algkooli eripäraks on individuaalne lähenemine, suurepärased sportimistingimused ja liikumise väärtustamine
Adavere Põhikool	1765	56	Lasteaed – põhikool asub Adavere mõisahoones ja selle juurdeehituses. See on vana ja paljude traditsioonidega mõisakool, kus väärtustatakse laste liikumisharrastust ja iga õpilase isikupära. Kooli juures on väga head sportimisvõimalused. Tänu igal talvel rajatavale kiiruisurajale uisutavad kõik õpilased.
Esku-Kamari Kool	2004	26	Lasteaed – 6-klassiline põhikool. Eriti väärtustatakse keskkonnaharidust ning koostööd kogukonnaga. Kooli iseloomustab süvendatud keskkonnaalane õpe, looduslähedus ja lapsesõbralik keskkond.
Lustivere Põhikool	1922	70	Lasteaed – põhikool. Kool on pikkade traditsioonidega, välja on kujunenud kindlad väärtused, toetav keskkond õpilastele ning tugev side kohaliku kogukonnaga. Kooli iseloomustab õpilase vajadustele keskenduv õpe, palju lisategevusi ja erinevaid projekte ning koduloo tundmaõppimine.
Põltsamaa Ühisgümnaasium	1917	699	Valla suurim ja ainuke täistsükli koolina tegutsev üldhariduskool. Lisaks akadeemilisele haridusele, on koolis välja arendatud rakenduslikud õppesuunad. Koostöös Tartu Kutsehariduskeskusega on välja töötatud IT-süsteemide spetsialisti ja keskastme ärijuhi eelkutse ning Kaitseliiduga küberkaitse õppekavad. Gümnaasiumi lõpetajad saavad lisaks gümnaasiumi lõputunnistusele valitud õppesuuna eelkutsetunnituse või rahvusvahelise sertifikaadi.
Puurmani Mõisakool	1923	80	Põhikooli omapäraks on ajaloo väärtustamine, loodusrajad ja lossi ümbritsev liigirikas park.

Lähimateks aastateks on prognoositud lasteaeda minevate laste (tabel 8) mõningast vähenemist.

Tabel 8. Põltsamaa valla esimesse klassi minevate laste arvu prognoos.

2018	2019	2020	2021	2022	2023
87	89	81	81	80	73

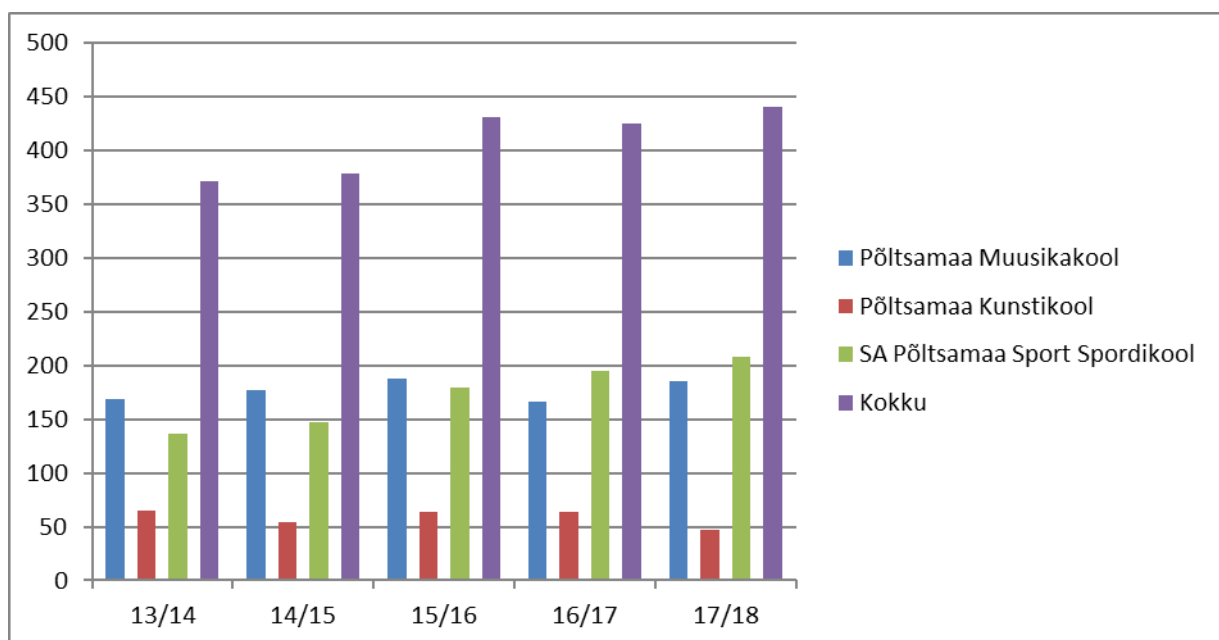
4.3. Huviharidus

Põltsamaa vallas tegutseb kolm huvikooli: valla hallatava asutusena Põltsamaa Muusikakool ja erakoolidena Põltsamaa Spordikool ja Põltsamaa Kunstikool. Huvikoole iseloomustavad andmed on kajastatud tabelis 9.

Tabel 9. Põltsamaa valla huviharidus.

Huviharidus	Tegutsemise algus	Õpilaste arv 2018	Üldinfo
Põltsamaa Muusikakool	1959	185	Õppevorm- eelklass, põhiõpe, täiskasvanuõpe. Muusikakooli põhitegevuseks on muusikalise põhihariduse, kõrgetasemelise erialase ja üldmuusikalise hariduse andmine. Muusikakooli õppetöö koosneb grupiõpetusest (üldained, ansamblid, orkestrid) ja individuaalõpetusest (pilliõpe).
Põltsamaa Spordikool	1999	208	Sihtasutuse Põltsamaa Sport hallatav eraõiguslik huvialakool, mis pakub lastele ja noortele võimalusi sportlikuks treeninguks ja süvendatud spordiõppeks. Spordialad: jalgpall, võrkpall, kergejõustik, suusatamine, maadlus. Treenerid 8. Lastele vanuses 6–19 eluaastat.
Põltsamaa Kunstikool	2000	47	Sihtgrupp- avatud kõigile kunstihuvilistele. Tegevusala- kunstiring, süvendatud kunstiõpe, täiskasvanuõpe

Joonisel 8 on kajastatud huvikoolidega seotud õpilaste arvud õppeaastate lõikes.

Joonis 8. Õpilaste arv huvikoolides õppeaastate lõikes

4.4. Noorsootöö

Noortele on Põltsamaa vallas loodud mitmekülgsed võimalused noorsootöös osalemiseks. Huvitegevus on mitmekesine ja noortele mõeldud huviringid asuvad kõikides piirkondades. Laste ja noorte vaba aja sisustamisega tegelevad Põltsamaa vallas peamiselt koolid (huviringide näol), külaseltsid, rahvamajad, Põltsamaa Kultuurikeskus ja NÜ Juventus Põltsamaa noorte- ja elukestva õppe keskus. Põltsamaa noorte- ja elukestva õppe keskus töötab kolm noorsootöötajat ning NOORTE TUGILA nõustaja. Keskuses pakutakse noortele võimalust ajaveetmiseks ning korraldatakse erinevaid tegevusi. Valla külades on keskus teinud mobiilset noorsootööd, mille eesmärgiks on mitmekesistada noorte vaba aja veetmise võimalusi. Paljud tegevused on projektipõhised ja jätkamiseks vajavad valla ja keskuse vastastikust tihusat koostööd.

Külaseltside eestvedamisel korraldatakse lastele suviseid töö- ja puhkelaagreid. Külaseltsid teevad tihedat koostööd vallavalitsuse ja koolidega.

Noorteorganisatsioonidest tegutsevad Adaveres ja Lustiveres noorteühing Eesti 4H ja noorteühing TORE ning Kamaris noorkotkad ja kodutütred. Seisuga 01.10.2017 elas piirkonnas 2153 noort (vanuses 7-26).

5. KULTUUR JA VABA AEG

5.1. Kultuur

Põltsamaa Vallavalitsuse hallata on Põltsamaa Kultuurikeskus ja Pajusi Rahvamaja. Kultuuriasutustega seotud informatsioon on tabelis 10.

Tabel 10. Põltsamaa valla huviharidus.

Kultuuriasutus	Üldinfo
Põltsamaa Kultuurikeskus	Põltsamaa valla suurim kultuuriasutus. Valmis 1961. aastal, renoveeriti 1999. aastal. Hoones on 400-kohaline saal kontsertide, etenduste, tantsuõhtute ja muude ürituste läbiviimiseks. Lisaks õppeklass 40 inimesele ja ruumid huviringide tegevusteks. 2017/2018 tegutses kultuurikeskuse ringijuhitud poolt 20 ja väljastpoolt maja 6 juhendatavat huviringi 406 osavõtjaga. Lisaks kultuurikeskuses toimuvatele sündmustele korraldab kultuurikeskus suviseid kultuurisündmusi (lossipäev, suveetendused, kontserdid) Põltsamaa lossihoovis, roosisaarel ja mujal avalikus ruumis. 2017. aastal osales kultuurikeskuse korraldatud üritustel 17572 külastajat. Alates 2018. aasta augustist kuulub Põltsamaa Kultuurikeskuse struktuuri Puurmani Rahvamaja. Rahvamaja asub 2015. aastal EL Regionaalarengu Fondi toel rekonstrueeritud endises vesiveski hoones. Hoone on kasutusel kultuuri- ja vabaajakeskusena, kus lisaks kultuuriüritustele on võimalik tegeleda spordiga ning külastada Põltsamaa Raamatukogu haruraamatukogu. Lisaks korraldatakse kultuurisündmusi renoveeritud Puurmani mõisas.

Pajusi Rahvamaja	Asub endises Pajusi mõisa peahoones. On Pajusi piirkonnas olulisem kontserdi-, meelelahutus- ja huvitegevuspaik. Lisaks rahvamajas toimuvatele üritustele viiakse erinevaid sündmusi läbi Aidu koolimajas. Pajusi Rahvamajas toimus 2017. aastal 37 üritust 2360 osalejale ja Aidus 12 sündmust 595 osalejale. Rahvamajas on 2017. aastal renoveeritud 125-kohaline saal, baariruum, köök ja avar fuajee. 2017/2018 tegutses 6 huvialaringi 75 osavõtjaga. Lisaks huvialaringide tööle ja kultuurisündmuste korraldamisele kasutatakse Pajusi Rahvamaja ruume seminarideks, kokkutulekuteks ning perekondlikeks tähtpäevadeks.
------------------	--

5.2. Raamatukogud

Alates 1. jaanuarist 2018 on kõik ühinenud omavalitsuste raamatukogud koondatud ühtse juhtimise alla. Põltsamaa Raamatukogu tegutseb Põltsamaa valla rahvaraamatukoguna, mille struktuuri kuuluvad lisaks Põltsamaa linnas asuvale paraamatukogule kuus haruraamatukogu (Adavere, Aidu, Esku, Lustivere, Pajusi, Puurmani) ja üks välisteeninduspunkt (Tapiku teeninduspunkt). Põltsamaa Raamatukogu täidab ka maakonnaraamatukogu ülesandeid Jõgeva maakonnas.

Raamatukogud on kujunenud omalaadseteks kogukonna kultuuri- ja teenustekeskusteks, kus raamatukogu põhiteenuste kõrval korraldatakse kirjandusüritusi, näitusi, salongi- ja filmiõhtuid, tegeldakse laste lugemishuvi tõstmise ja vaba aja sisustamisega, pakutakse mitmesuguseid teenuseid, sh e-teenuseid, raamatukogude juures tegutsevad erinevad klubid ja ringid nii täiskasvanutele kui lastele.

5.3. Muuseumid

Põltsamaa vallas tegutseb hallatava asutusena Põltsamaa Muuseum, mis on asutatud 1997. aastal. Muuseum asub piirkonna seni tuntumas turismimagnetis – Põltsamaa linnuses. Muuseumis on 140 m² ekspositsioonipinda ja 42 m² fondihoidla. Muuseumi põhikogus on arvel üle 5000 foto ja 4000 eseme sh dokumente. Tegutsemise aastate jooksul on vastu võetud keskmiselt 7000 – 8000 külastajat aastas. Lisaks püsinäitustele on korraldatud ajutisi näitusi oma kogudest ning eksponeeritud külalishäälset. Eraldi on muuseumis sisustatud Eesti lipu nurk tähistamiseks esimese sini-must-valge lipu õmblemist Põltsamaal. Muuseum pakub giiditeenust viies keeles, erinevaid ekskursioonimarsruute, muuseumitunde ja pildiprogramme. Muuseumitöötajad on eksperdirollis ürituste, näituste korraldajate ning uurimistöö tegijate jaoks. Muuseumiga on liidetud turismiinfopunkt.

Eramuuseumina tegutseb Põltsamaa linnas Riho Laanese raadiomuuseum. Ekspositsioon, mis koosneb 1. juuli 2018 seisuga 238 eksponaadist hõlmab perioodi 1926 kuni 1990. Lisaks raadiotele on välja pandud grammofonid, magnetofonid ja autoraadiod.

Toidumuuseumis, mis asub veinikeldriga samades ruumides, on kajastatud toiduainete ja veini tootmise ajalugu Põltsamaal. Muuseumi teeb eriliseks eelmisel sajandil Põltsamaal Nõukogude Liidu kosmonautidele valmistatud toidutuubide väljapanek.

Pajusi mõisas on võimalik tutvuda vana tehnikaga Lembit Paalile kuuluvas vanavaraaaidas.

5.4. Külaliikumine ja koostöö kodanikuühendustega

Põltsamaa valda iseloomustab aktiivne külaliikumine ja tihe koostöö kodanikuühendustega. Vallavalitsus teeb koostööd kodanikuühendustega eelkõige kultuuri-, huvihariduse, noorsootöö ja spordivaldkonnas. Seni puuduvad sotsiaalvaldkonnaga tegelevad kodanikuühendused. Külaseltsid korraldavad erinevaid kultuuri- ja spordisündmusi, on vastava taristu valdajad või haldajad, viivad läbi huviringe ning osutavad erinevaid teenuseid. Külaseltsid panustavad aktiivselt kogukonna elukeskkonna parendamisse ja arengusse. Lisavahendite saamiseks kirjutatakse erinevaid projekte alates külamajade korrastamisest kuni lastelaagrite korraldamiseni. Tabelis 11 on ülevaade piirkonna olulisematest ühendustest.

Tabel 11. Põltsamaa valla kultuuri ja huvitegevusega tegelevad MTÜ-d ja seltsingud

Nimi	Tegutsemise algus	Üldinfo
MTÜ Adavere Mõisa Selts	2003	Korraldab Adavere mõisas tegutsevat Vaba Aja Keskuse tööd. Selts korraldab piirkonna kultuuriüritusi (nt perepäev, Jüripäev, kontserdid jne), huviringide tööd ja lastele suviseid töö- ja puhke-laagreid.
MTÜ Aidu	2007	Loodud Aidu küla elanike poolt selleks, et edendada külaelu, teha korda küla keskus, rajada külaplats ning muuta Aidu küla elukeskkond laiemas mõttes inimsõbralikumaks.
MTÜ Esku Külaselts	2004	Tegutseb Esku koolimajas, korraldades kohalikke kultuuriüritusi (nt jaanipäev). Seltsi juures tegutseb kapell „Triller“.
MTÜ Kamari Haridusselts	2000	Organiseerib Kamari küla ühistegevust ja kultuurielu. Korraldatavad üritused (Kamari veetrall, Avatud Külavärvad jne) on leidnud laia kõlapinda.
MTÜ Lustivere Külaselts	2003	Haldavad Lustivere Kultuurimaja, kus korraldatakse kultuurisündmusi ja huvitegevust. Väliürituste korraldamiseks on rajatud kultuurimaja hoovi välilava.
MTÜ Pajusi Küla Seltsi	2000	Põhieesmärgiks on Pajusi mõisakompleksi kui terviku taaselustamine, säilitada loodust, kohaliku kultuurielu ja kultuuripärandit.
MTÜ Puurmani Käsitööselts Kati	2006	Tegevuse peamine eesmärk on koondada ja ühendada käsitööst huvitatud inimesed ning oma liikmete tegevuse kaudu säilitada käsitöötraditsioonide järjepidevus.

MTÜ Tapiku Külade Selts	2018	Selts on hakanud aktiivselt korraldama piirkonna külade ühistegevust.
MTÜ Umbusi Külaselts	2010	Korraldab kohalikke kultuuriüritusi (nt jaanituli) ja on korraldanud raamatukoguteenust koostöös Põltsamaa Raamatukoguga.
MTÜ Vägari	2007	Eesmärgiks on külaelanike ühise tegevuse läbi muuta oma kodukant kaunimaks ja atraktiivsemaks.
Võisiku - Kundrussaare Küla Selts EWA	2003	Korraldab kohalikke kultuuri- ja spordiüritusi ning seltsi hallata on Võisiku külamaja.

6. SPORT JA LIIKUMISHARRASTUS

Välja on kujunenud eelisarendatavad spordialad ja traditsioonilised spordiüritused, mida toetatakse valla eelarvest.

Eelisarendatavate spordialade jätkusuutlikkuse tagamiseks ja toetamiseks toimub koordineeritud sporditegevus kolme valla poolt hallatava organisatsiooni kaudu, millede tegevused on kajastatud tabelis 12.

Tabel 12. Põltsamaa valla spordiasutused.

Asutus	Tutvustus
SA Põltsamaa Sport	Sihtasutuse eesmärgiks on juhtida sportlikku tegevust ja aidata kaasa spordi arengule Põltsamaal (korraldab spordi juhtimist, kogub ja analüüsib spordialast teavet, haldab spordirajatisi, korraldab sporditeemalisi üritusi, spordivõistlusi). Hallatavad objektid: Felixhall, Põltsamaa ujula, kunstmuruväljak, Lille tn tenniseväljak, Kuningamäe Terviserada. Sihtasutus haldab Põltsamaa Spordikooli.
Pisisaare Spordikeskus	Põltsamaa Vallavalitsuse poolt hallatav asutus, mille eesmärk on luua tervise-, harrastus- ja võistlusspordiga tegelemiseks tingimused ja võimalused ning innustada vabatahtliku spordiliikumise arengut Põltsamaa vallas. Hoones on siseväljak korvpalli, võrkpalli ja sulgpalli mängimiseks, jõusaal, riietusruumid, saunad, nõupidamiste ruum ja inventariruumid. Hoones toimuvad koolide sporditunnid, rühma- ja individuaaltreeningud erinevatele sihtgruppidele. Pisisaare Spordikeskus korraldab Põltsamaa valla meistrivõistluseid koostöös erinevate spordiühendustega.

Lisaks eelnevale on Põltsamaa valda registreeritud 20 spordiklubi ja üks spordiühendus. Spordiregistri andmetel tegeletakse Põltsamaa vallas organiseeritult 21 spordialaga ja tegevustes osaleb 565 harrastajat (täiskasvanuid 256 ja noori 309). Populaarseim ala täiskasvanud harrastajate hulgas on võimlemine ja noortel jalgpall.

Spordiregistri andmetel on Põltsamaa vallas 42 spordiobjekti, neist olulisemad on: Põltsamaa Felixhall, Pisisaare Spordikeskus, Põltsamaa kunstmuruväljak, Kuningamäe terviserada,

Adavere uisurada, Kuningamäe kardirada, Piiraja rallikrossirada, jalg- ja jalgrattateed (Pisisaare-Põltsamaa, Kamari-Põltsamaa).

7. SOTSIAALHOOLEKANNE JA TERVISHOID

7.1. Sotsiaalhoolekanne

Sotsiaalhoolekande ülesandeks on ennetav töö vallaelanike toimetulekuraskustesse sattumise vältimiseks, toimetulekuraskuste kergendamiseks abi osutamine. Siinkohal on mõeldud eelkõige abi toimetulemiseks läbi õpetamise ja toetamise, kuid ka seaduses ettenähtud hüvitiste määramine ja selle üle arvestuse pidamine. Oluline on sotsiaalsete erivajadustega isikute sotsiaalse turvalisuse tagamisele ja ühiskonnas kohanemisele kaasa aitamine ning töö laste ja noortega probleemide ennetamiseks ning töö probleemsete lastega ja peredega.

Seoses eakate ja sotsiaalabi vajavate isikute osakaalu tõusuga on sotsiaalhoolekandes oluline sotsiaalkorterite ja toetatud elamise teenuse laiendamine ning statsionaarsete hooldekohtade arvu suurendamine (sh dementsetele).

Põltsamaa vallas toimub sotsiaalteenuste ja –toetuste osutamine Põltsamaa Vallavalitsuse sotsiaalosakonna ametnike, töötajate ja mitmete sotsiaalvaldkonnas tegelevate organisatsioonide koostöös. Valla sotsiaalhoolekande paremaks korraldamiseks on vallavolikogu juurde loodud sotsiaalkomisjon.

7.2. Laste hoolekanne

2018 aasta 1. jaanuari seisuga oli Põltsamaa vallas 1745 kuni 18-aastast last ja noort, mis moodustab 17,4% valla elanikest.

Laste ja lastega perede hoolekande korraldamiseks ja laste arenguks soodsa keskkonna kujundamiseks on kohaliku omavalitsuse ülesandeks toetada last ja lapsi kasvatavaid isikuid, tehes koostööd perekonnaliikmete ja teiste isikute ning asjaomaste asutustega. Sotsiaalosakonna ülesanneteks on esmane nõustamine laste hooldamise, kasvatamise ja pereprobleemides, vanemliku hoolitsuseta laste elu korraldamine, lapsele hooldus- või eestkostepere leidmine, lapse suunamine asendushooldusteenusele ning koostöö nende asutustega. Eelnevale lisaks erikoolidest ja asendushooldusteenuselt ellu astunud noorte elu korraldamine ning lapsi puudutavates küsimustes vaidluste lahendamisele kaasa aitamine. Olulise tegevusena korraldab sotsiaalosakond ennetustööd (dialoog laste nimel ja soodustuusikuga laagrid, politseilaager) ja tööd alaealiste õigusrikkujatega;

Puuetega lastele pakutakse võimaluse korral teenuseid elukoha lähedal. Põltsamaa Lasteaias Tõruke on tasandus- ja puuetega laste arendusrühm. Koostöös perede, laste ja tervishoiu- ning haridusasutuste spetsialistidega arendatakse laste rehabilitatsiooniks, raviks ja toimetulekuks vajalikke teenuseid: nõustamine, juhendamine, ravivõimlemine, vesiravi, kõneravi jmt. Vajadusel ostab Põltsamaa vald rehabilitatsiooniteenuseid vastavatest asutustest.

Põltsamaa vald osutab koduteenust lastega peredele. Teenust osutab esialgu üks sotsiaalhooldaja, kes tegeleb 11 perega. Tegemist on aktiivse teenusega, mis määratakse üldjuhul üheks aastaks ning vajadusel teenusaega pikendatakse.

Põltsamaa valla eestkostel ja asendushooldusteenusel on 23 last. Kõige rohkem lapsi on teenusel SOS Lasteküla erinevates kodudes.

Põltsamaa vallal ei ole laste hoolekandeesutusi ning seetõttu ostetakse teenust teistelt organisatsioonidelt: SOS Lasteküla erinevad kodud, Siimusti lastekodu Metsatareke, SA Elva Laste- ja Perekeskus, SA Taheva Sanatoorium, MTÜ Avatud Värav Kiikla Lastekodu jt.

Põltsamaa valla territooriumil asub Põltsamaa SOS lasteküla, mis avati Põltsamaa linnas 1. juunil 2010. aastal ja pakub asendushooldusteenust. Peremajasid on kokku kolm ja igas majas elab koos perevanematega kuni kuus last. Põltsamaa vallast on Põltsamaa SOS Lastekülas teenusel 6 isikut.

7.3. Eakate ja puuetega inimeste sotsiaalhoolekanne

Viimaste aastate jooksul on Põltsamaa valla rahvastik oluliselt vähenenud ning elanikkond on vananev. Ka noorte osakaal vallas on vähenenud. Suurenenud on (töövõimetus) pensionäride, eakate ja puuetega inimeste osatähtsus valla rahva arvust, mis märgistab omakorda sotsiaalabi vajaduse kasvu.

Pensioniealised elanikud (65-aastased ja vanemad) moodustavad 01.01.2018. a seisuga 21,9 % valla elanikkonnast. Puue on määratud 774 inimesele, nendest 577 (63 sügava ja 333 raske puudega) on vanaduspensionari- ja 197 tööealised inimesed.

Vallavalitsus peab tagama puuetega inimestele võrdsed võimalused nende aktiivseks osalemiseks ühiskonnaelus ja iseseisvaks toimetulekuks ja looma võimalused puudest tingitud takistuste vähendamiseks või kõrvaldamiseks ravi, rehabilitatsiooni jt teenuste läbi. Lisaks korraldama invatransporti, tagama puuetega inimestele juurdepääs üldkasutatavatesse hoonetesse, määrama vajadusel tugiisiku või isikliku abistaja ja korraldama eestkostet ning hooldust.

Põltsamaa vallas on täisealise isiku hooldus seatud ja määratud hooldaja 221 sügava ja raske puudega inimesele. Koduteenused, mille raames hooldustöötajad abistavad üksi elavaid eakaid või puudega inimesi nende koduses keskkonnas toimetulekul, on määratud 58 isikule.

Ööpäevaringsel üldhooldusteenusel on Põltsamaa valla toel 56 isikut ning hooldusteenust ostetakse järgmistelt asutustelt: SA Põltsamaa Tervis, MTÜ Lustivere Hooldekodu, SA Koeru Hooldekeskus, Pilistvere Hooldekodu, Lõuna-Eesti Hooldekeskus jt.

Põltsamaa valla territooriumil asuvad hoolekandeesutused on kirjeldatud tabelis 13.

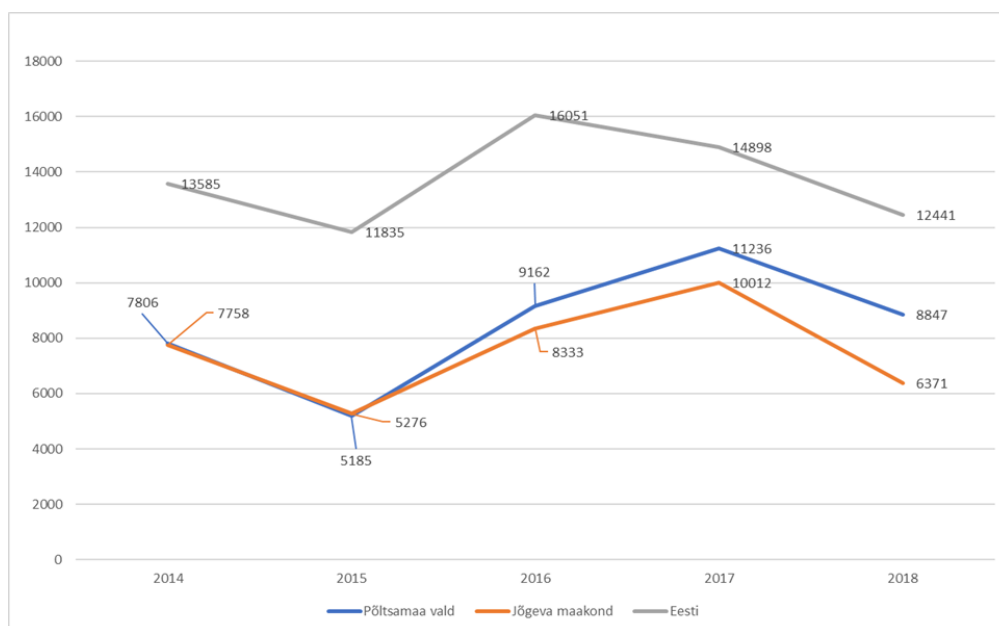
Tabel 13. Põltsamaa valla territooriumil asuvad hoolekandeesutused

Asutus	Tutvustus
MTÜ Lustivere	Liikmed on Põltsamaa vald ja MTÜ Lustivere Külaselts. Hooldekodu pakub ööpäevaringset hooldusteenust 59-le inimesele, kellest 31 on Põltsamaa valla

Hooldekodu	elanikud. MTÜ Lustivere Hooldekodu tegutseb Põltsamaa vallale kuuluvates ruumides, mis ei vasta üldhooldusteenuse osutamise nõuetele.
Põltsamaa Valla Päevakeskus	Tegemist on Põltsamaa valla hallatava asutusega, mis loodi 2017. aastal. Päevakeskus osutab täispansioniteenust (majutus, toitlustus, abiteenused) ning erihoolekandeteenustena igapäevaelu toetamise teenust ja toetatud elamise teenust. Plaanis on hakata osutama kohaliku omavalitsuse osutatavaid ja korraldatavaid teenuseid nagu tugiisikuteenus, ning muud sotsiaal-ja tugiteenused. Lisaks tegeleb eakate vaba aja sisustamise ja ühisürituste korraldamisega (eakate päevakeskus).
Põltsamaa Päevakeskus	Kuulub sotsiaalosakonna alluvusse. Päevakeskuse tegevuse eesmärgiks on toetada täiskasvanute aktiivset suhtlemist, ennetada toimetulekuprobleeme või toetada igapäevast toimetulekut läbi klientide kaasamise ühiskonnaellu vastavalt nende võimetele, vajadustele ja soovidele ning toimetuleku toetamine ja sotsiaalse aktiivsuse säilitamine. Vaba aja veetmise ja suhtlusvõimaluste pakumise vormideks on üritused, tugigrupid, huvitegevus, jm.
Lõuna Eesti Hooldekeskus Põltsamaa kodu	Eraõiguslik asutus. Põltsamaa Kodu pakub ööpäevaringset üldhooldusteenust kuni 150-le inimesele.
AS Hoolekandeteenused Võisiku kodu	AS Hoolekandeteenused on riigile kuuluv äriühing, mille pakutavad teenused on igapäevaelu toetamine, toetatud elamine, töötamise toetamine, ööpäevaringne hooldamine, ööpäevaringne tugevdatud toetusega hooldamine.
MTÜ Pajusi Valla Abikeskus	MTÜ Pajusi Valla Abikeskus on vabatahtlikult liitunud isikute mittetulunduslik ühing, mis alustas tegevust 2001. aastal Vägari külas Pajusi vallas Jõgevamaal. Pakub varjupaigateenust sotsiaalsete probleemidega inimestele (kodutud, alkoholisõltlased) ning erihoolekandeteenusest toetatud elamise teenust kuni 10-le inimesele.

7.4. Toimetulekuraskustega isikute hoolekanne

Toimetulekuraskustes isikute sotsiaalhoolekandevaline tegevus on suunatud põhiliselt abivajajate minimaalse sissetuleku tagamisele ning nende iseseisva toimetuleku ja tööga hõivatusse toetamisele. Toimetulekutoetuse vahendeid eraldab riik ja Põltsamaa vald maksub antud toetust vastavalt sotsiaalhoolekande seaduses kehtestatud korrale. Toimetulekutoetuse summad vähenesid kuni 2014. aasta lõpuni. Toetuse hüppeline tõus toimus 2016. aastal seoses riikliku toimetulekupiiri tõusuga, andmed on kajastatud joonisel 9. Talvekuudel on abivajajaid rohkem seoses kütteperioodi ja sellega kaasnevate küttekuludega, suveperioodil vähem, sest siis on eluasemekulud väiksemad ning lihtsam on leida hooajalist tööd.

Joonis 9. Toimetulekutoetuse suurus 1000 inimese kohta Põltsamaa vallas, Jõgevamaa maakonnas ja Eestis. Allikas: Statistikaamet

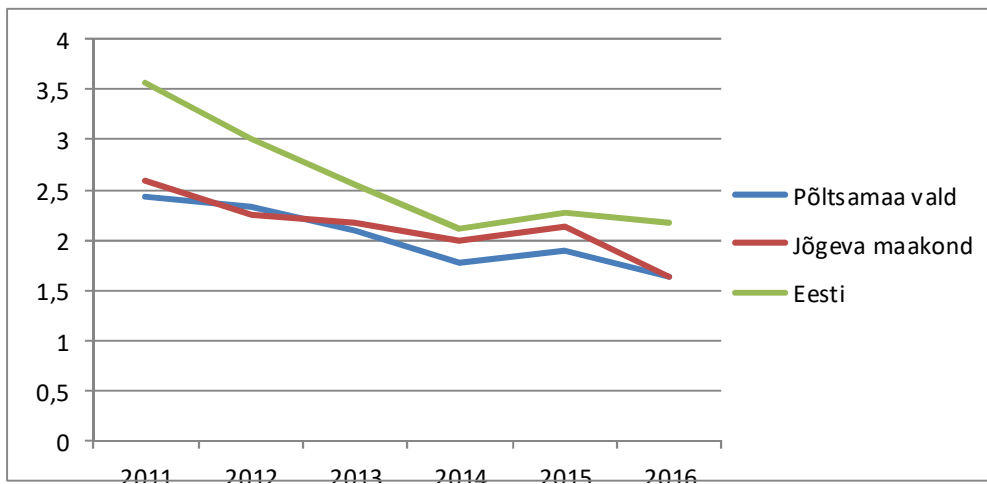
Toetus rahuldatud taotluse kohta on aasta-aastalt kasvanud, v. a 2012. a, mil vastav näitaja oli väikeses languses. See võib olla tingitud üldisest elu kallinemisest ehk toimetulekupiiri tõusust. Rahuldatud taotluste arv ehk toetuse saajate arv vähenes 2014, 2015. aastani, 2016. a aga suurenes märgatavalt 594-ni.

7.5. Sotsiaaleluruumid

Valla kodanikele, kes erinevatel toimetulekupõhjustel ei suuda ennast ise eluasemega varustada, on Põltsamaa vallas olemas sotsiaaleluruumid, millest paljud vajavad paraku põhjalikku remonti. Sotsiaaleluruumid asuvad valla erinevates piirkondades: Adaveres, Lustiveres, Põltsamaal, Vägari ja Võisikul, Pauastveres, Mällikveres.

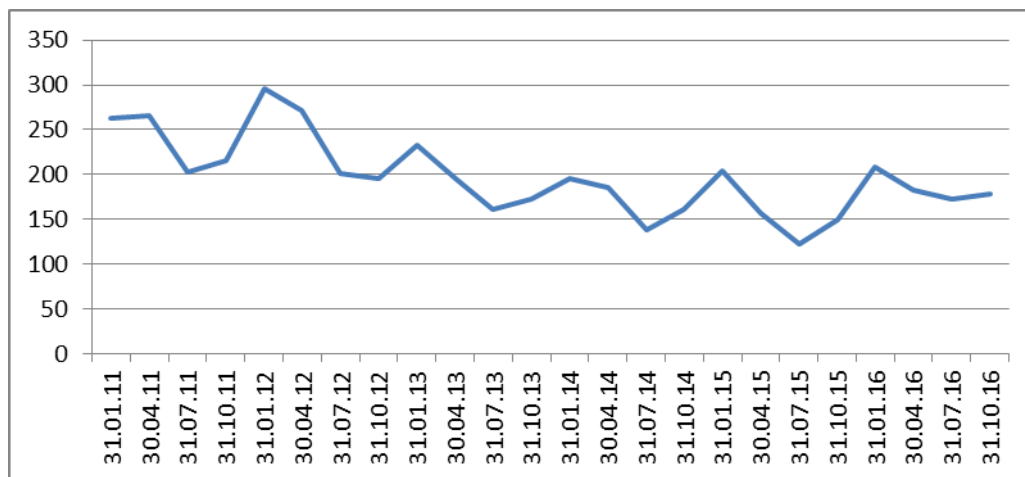
7.6. Tööturg

Põltsamaa vallas oli 01.01.2018 seisuga tööealisi (16–64-aastaseid) elanikke 6370 ehk 63,6% elanikkonnast. Statistikaameti andmetel oli 2017. aastal ennast töötuna registreerinud 177 inimest. Valla töötute arvu vähenemise trend on analoogne nii Jõgeva maakonna kui Eesti osas tervikuna (joonis 10). Ühe trendina Põltsamaa valla töötute arvus kerkib esile sessoonse varieeruvus – suvekuudel on töötute arv väiksem kui talvekuudel. Tendentsid on kajastatud joonisel 11. Selle üheks põhjuseks on ajutiste töökohtade pakkumine piirkonna ettevõtete poolt, mis on tegevad peamiselt põllumajanduses ja toiduainete töötlemises.

Joonis 10. Registreeritud töötute arv 100 elaniku kohta seisuga 31.12.

Allikad: Töötukassa, Statistikaamet

Joonis 11. Registreeritud töötute arv Põltsamaa vallas (jaanuar 2011 kuni oktoober 2016). Allikas: Töötukassa

7.7. Sotsiaaltoetused- ja teenused

Põltsamaa vallas makstakse erinevaid toimetulekutoetust soodustavaid sotsiaaltoetusi.

Sissetulekust sõltumatud toetused on sünnitoetus (2x 200 eurot), kooli alustamise toetus(100 eurot), laste prillitoetus (prilliklaaside maksumuse ulatuses), asenduskodust elluastuja toetus (600 eurot), hooldajatoetus (20-100 eurot), matusetoetus (250 eurot).

Lisaks eelnevale on olemas toetused, mis sõltuvad sissetulekust: tervisetootus, lasteaia ja lastehoiu kohatasu toetus, koolitoetus, täiendav sotsiaaltoetus, erakorraline toetus, häirenuputeenus toetus ja vältimatu sotsiaalabi. Sihtotstarbeline toetus on veel toimetulekutoetus.

Põltsamaa vallas korraldatakse järgmisi sotsiaalhoolekande seadusest tulenevaid kohustuslikke sotsiaalteenuseid: koduteenus, sh lastega peredele, väljaspool kodu osutatav üldhooldusteenus, tugiisikuteenus, täisealisele isikule hoolduse seadmine, isikliku abistaja

teenus, varjupaigateenus, turvakoduteenus, sotsiaaltransporditeenus; eluruumi tagamine, võlanõustamisteenus, lapsehoiuteenus; asendushooldusteenus ja järelhooldusteenus.

Lisaks pakutakse veel eluruumide kohandamise teenust lähtuvalt puudest tingitud vajadustest, abivahendite rentimise teenust (turvahäll, -tool, kargud, küünarkepid, rulaatorid jms), perelepitust, pereteraapiat, psühholoogiteenus ja erinevaid nõustamisi.

Kõiki teenuseid ei paku vallavalitsuse ise. Väljastpoolt Põltsamaa valda ostetakse nt järgmisi teenuseid: laste asendushooldus, hooldamine hooldushaiglates, ööpäevaringne üldhooldusteenus, turvakoduteenus, tugiisiku teenus, rehabilitatsioon, pereteraapia.

7.8. Tervishoid

Valla elanikele on tagatud esmatasandi tervishoiuteenused. Põltsamaa Perekarstikeskus asub Lossi tn 49 ruumides, kus töötab 5 perekarsti. Lisaks on perekarstikeskused Adaveres, Pisisaares ja Puurmanis.

Tervishoiualaseid teenuseid pakub SA Põltsamaa Tervis. Lisaks töötavad Põltsamaa vallas silmaarst, hambaarstid, proteesijad ja massöörid. Eriarstide teeninduspiirkond hõlmab kokku ligi 15 000 elanikku: peale Põltsamaa valla kasutavad siinseid teenuseid osaliselt Viljandi valla, Põhja-Sakala valla ning Järva valla elanikud. Sihtasutuses on võimalused röntgendiagnostika ja funktsionaaldiagnostika läbiviimiseks, kardioloogilisteks uuringuteks ning ambulatoorseks taastusraviks. SA Põltsamaa Tervis ruumides osutavad teenust Synlab Eesti OÜ laboratoorium, Sihtasutus Viljandi Haigla ja Ortopeediakeskus OÜ. Sihtasutus korraldab ka koolitervishoiuteenust ning iseseisvat statsionaarset õendusabiteenust. Alates 2005. a on avatud 20 voodikohaga iseseisev statsionaarne õendusabi osakond. Hooldus on suunatud stabiilses seisundis haigetele, kelle tervisliku või funktsionaalse seisundi oluline paranemine on ebatõenäoline – eesmärgiga aidata haigel kroonilise haiguse või väljakujunenud puudega kohaneda.

Põltsamaal on kohapeal kiirabi brigaad, mis kuulub Tartu Ülikooli Kliinikumi kiirabi koosseisu. Kiirabi teenuse säilitamine Põltsamaal on vajalik, eriti arvestades Tallinn-Tartu-Võru-Luhamaa maantee lähedust ja sellest tulenevaid riske.

Lähiaja suurim arendustegevus sotsiaalvaldkonnas on Põltsamaa Tervis SA poolt algatatud esmatasandi tervisekeskuse kaasajastamise projekt, milles Põltsamaa vald osaleb. Tervisekeskuses hakkavad paiknema perekarstide vastuvõtukabinetid, füsioteraapia ruumid ja kiirabi.

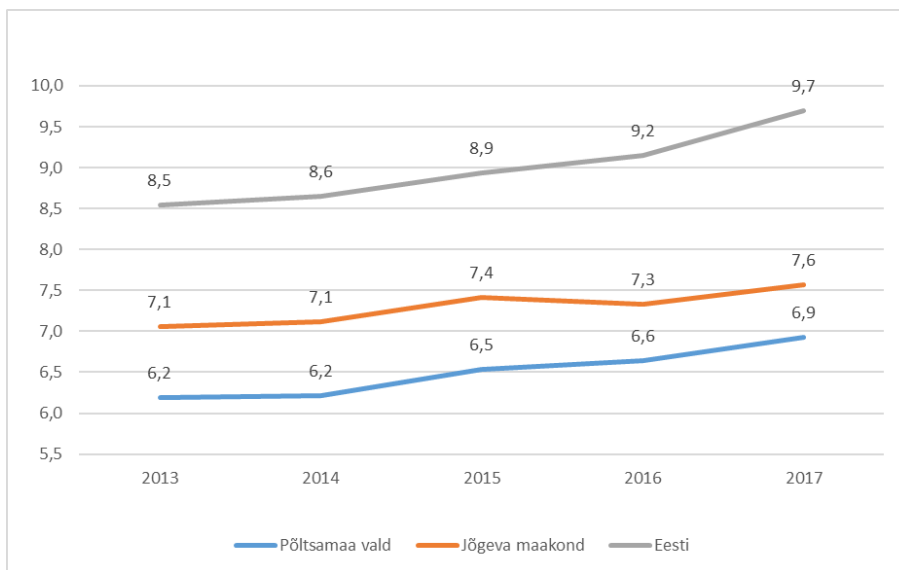
8. ETTEVÕTLUS

Põltsamaa valla ettevõtlust mõjutab enim asukoht Kesk-Eestis Tallinn-Tartu-Võru-Luhamaa ja Jõgeva-Põltsamaa, Põltsamaa-Võhma maantee ääres. Põltsamaa vallas on Äriregistri andmetel 01.07.2018 seisuga registreeritud 11 aktsiaseltsi, 654 osaühingut, 301 füüsilisest isikust ettevõtjat, 12 usaldusühingut, 12 tulundusühingut, 1 täisühing, 5 sihtasutust, 244 korteriühingut ning 114 mittetulundusühingut. Töötajate arvult on sarnaselt teistelegi omavalitsustele kõige rohkem alla 10 töötajaga ettevõtteid.

Suurema osa moodustavad põllumajandusliku tootmisega tegelevad ettevõtted (254), lisaks on veel suurema arvuga esindatud hulgi- ja jaekaubandusega (88), ehitustegevusega (78) ja töötleva tööstusega (53) seotud ettevõtted.

Töötajate arvu poolest olid Statistikaameti 04.06.2018 seisuga 95% nn mikroettevõtted (alla 10 töötajaga), 3,6% ettevõtetes töötas 10-49 töötajat ja 1,4% ettevõtetest andsid tööd rohkemale kui 50-le inimesele.

Ettevõtlusaktiivsus (ettevõtete arv 1000 elaniku kohta) on Põltsamaa vallas viimase viie aasta jooksul jätkuvalt kasvutrendis, samas jäädes nende näitajatega maha nii Eesti kui ka maakonna keskmisest tasemest. Trendid on kajastatud joonisel 12.

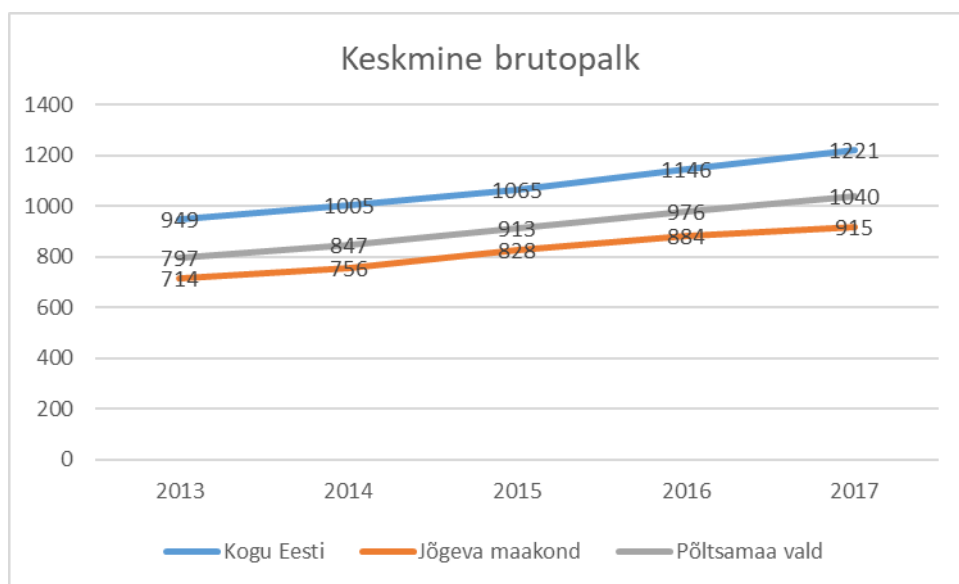

Joonis 12. Ettevõtlusaktiivsus (ettevõtete arv 1000 elaniku kohta) perioodil 2013-2017.

Allikas: Statistikaamet.

Põltsamaa vallas oli 1.01. 2018 andmetel 7533 tööelist (15-74 eluaastat) elanikku ja neist sai 2017. aastal igakuist brutotulu 3796 elanikku ehk ca 50%.

Põltsamaa valla elanike keskmine kuupalk on viimase viie aasta jooksul stabiilselt kasvanud, keskmine brutopalk 2017. a seisuga oli Statistikaameti andmetel Põltsamaa vallas 1039 eurot kuus ning maakonna keskmine palk oli vastavalt 915 eurot kuus ning Eesti keskmine 1221 eurot kuus. Võrdluses jääb keskmine töötasu Eesti keskmisega madalamaks, mis peaks looma mõnevõrra soodsamad eeldused tööjõu värbamisel, kuid samas võib tingida madalam sissetulek omakorda teenuste ja toodete väiksema kohapealse tarbimise. Trendid on kajastatud joonisel 13.

Joonis 13. Keskmise brutopalka trendid. Allikas: Statistikaamet.

Riiklike ja töjõumaksude suurimad maksjad Põltsamaa vallas aastatel 2014-2017 olid Põltsamaa Felix AS, Moreen OÜ, OÜ Eesti Killustik, AS Kaltsiit ja Sawmill of Sadala OÜ. Põltsamaa valla suurimad ettevõtted müügitulu järgi olid 2017. aastal Põltsamaa Felix AS, Puit-Profiil AS, Moreen OÜ, OÜ Eesti Killustik ja Kaavere Agro OÜ. Suurimate töötajate arvuga ettevõtted/asutused on Orkla Eesti AS, Puit-Profiil AS, Põltsamaa Ühisgümnaasium, Põltsamaa Vallavalitsus ja Sawmill of Sadala OÜ.

9. TURISM

Põltsamaa vald asub Kesk-Eestis ning seda läbib Eesti suurim magistraal, Tallinna–Tartu–Võru–Luhamaa maantee, mis on suurepärase eelise turismiteenuste arendamisel. Samuti läbib valda teine oluline suund – Jõgeva–Põltsamaa–Võhma maantee. Põltsamaa vald on geograafiliselt väga soodsas asukohas nii elukeskkonna kui külastuspaiga vaatenurgast. On oluline, et Põltsamaa piirkond ei jääks turistidele pelgalt läbisõidukohaks, vaid suudaks neid ahvatleda pikemalt peatuma.

Põltsamaal vallas asub 12 majutuskohta, sh 7 külalistemaja, 3 puhke- ja turismitalu ning 2 külaliskorterit. Söögikohti leidub vallas 13, nende hulgas 10 kohvikut-restorani, 2 kiirtoidukohta ja 1 publi. Muuseumi tegutseb 3, Põltsamaa valda tutvustab neist Põltsamaa Muuseum. Valla turismiinfot jagab lossihoovis muuseumi juures asuv Põltsamaa Turismiinfopunkt.

Piirkonna turismiturundusega tegeleb suures osas Põltsamaa Muuseum ja Turismiinfopunkt. Iga-aastaselt osaletakse turismimessidel nii Eestis kui välismaal, koostatakse piirkonda tutvustavat trükist ning hallatakse Põltsamaa turismiveebi ja sotsiaalmeediakanaleid. Samuti osaletakse erinevates turismiga seotud koostöövõrgustikes, nt Via Hanseatica, Riverways jt.

Turismi seisukohalt on Põltsamaa valla potentsiaali mitmetes valdkondades.

Piirkonna keskuseks on väike ja kaunis Põltsamaa linn, mida turismimaastikul tuntakse **sildade** ja **parkide**, **rooside** ja **veini** linnana. Siin leidub rohkelt parke ja rohealasid; siit voolab läbi Eesti pikkuselt kolmas jõgi – Põltsamaa jõgi; jalutuskäigul võib läbi käia kõik 18 silda, mis ühendavad jõe vastaskaldaid või saarikuid kallastega. Roosidega seostatakse Põltsamaad just Põltsamaa Roosiaia töttu, mis on Baltimaade suurim ja kuulub Euroopa 10 suurima rosaariumi hulka, ning linna südames asuva Roosisaare töttu. Seos veinidega tuleneb Põltsamaa lossihoovis asuvast veinikeldrist, mis pakub kohalikke, Põltsamaa veine.

Piirkonna suurimad turismiobjektid on kirjeldatud tabelis 14.

Tabel 14. Põltsamaa valla turismiobjektid

Turismiobjektid	Tutvustus
Põltsamaa linnus	Piirkonna üks oluline sümbol, mille ehitamist alustati juba 1272. aastal. Praegu tegutsevad Põltsamaa lossihoovis Põltsamaa Muuseum koos turismiinfopunktiga, Põltsamaa Felixi Veinikelder ja Toidumuuseum, lossirestoran Konvent, Katre Meistrikoda, Põltsamaa Kunstikool, Kesk-Eesti Kunstigalerii pART, Kersti Kangrukoda, Põltsamaa Käsitööseltsi Värkstuba ja MTÜ Breiktantsu Kodu. Samas asub EELK Põltsamaa Niguliste kirik. Suviti toimub lossihoovis rohkelt erinevaid kontserte ja kultuurisündmusi.
Ajaloo- ja kultuuriturism	Põltsamaa oli kunagi õitsev majandus- ja kultuurikeskus, mille sümboliks on linnas asuv linnus. Põltsamaa näol on tegemist väga mõisaterohke piirkonnaga, vallas asuvad lisaks linnusele veel Uue-Põltsamaa, Adavere, Lustivere, Võisiku, Pajusi, Tapiku ja Puurmani mõisad. Enamiku nende juurde kuuluvad mõisapargid. Samuti on vaatamist väärt kirikud nii Põltsamaal kui Kursis.
Muuseumid	Põltsamaa Muuseum tutvustab Põltsamaa piirkonna ajalugu, asub lossihoovis. Giiditeenust pakutakse kogu valla territooriumil viies keeles. Vallas asuvad veel Riho Laanese Raadiumuuseum, Põltsamaa Felixi Toidumuuseum.
Ajalooolised hooned	Arhitektuuriliselt ja ajalooliselt on väga väärtuslik Aleksandrikooli hoone Väike-Kamaris. Olulised vaatamisväärsused on Jaan Krossi kuulsaks kirjutatud „Keisri hullu“ T. E. von Bocki matmispaik Võisiku lähedal Kundrussaare kalmistul ning Kalme külas vana hiiekoht Mandri-Eesti keskpunktiga. Kuningamäel asus kunagi trükikoda , kus trükiti esimene eestikeelne perioodiline väljaanne „Lühhike Õppetus“. Võhma külas sündis Karl August Hermann. Pajusi ja Pisisaare vahel asub perekond von Wahli, Adaveres von Stackelbergi ning Kütimäel von Pistohlkorsi rahula.
Loodus- ja aktiivturism	Põltsamaa vallas on mitmeid looduskauneid kohti. Puhkealana kasutatakse peamiselt Põltsamaa jõe ümbrust ja Kamari paisjärve puhkeala. Seega on võimalik kasutada Põltsamaa jõe potentsiaali jõeturismi arendamisel. Aktiivseks puhkuseks on võimalik kasutada Kamari paisjärve ümbrust ja sinna peatselt rajatavat veesuusakeskust . Oluline rekreatsiooniresurss on suured rabad ja metsad. Alam-Pedja looduskaitsealal asuvad mitmed õpperajad ja lõkkekohad ning avatud on 75 km veerada. Suured metsad annavad aluse looduse tundmisele. Samuti on külastajate seas populaarne Kuningamägi , kus asuvad kardirada

	ning ümbruskonna parimad tervise- ja suusarajad, kelgu- ja suusamägi. Vallas on loodud tingimused (kiir)uisutamiseks tegelemiseks, selleks on Adaveresse rajatud 250 m pikkune asfalteeritud ringrada , mis talvel kaetakse jääga.
Muud objektid	Vaba aja veetmiseks on populaarne ainulaadne Sarapiku talu maisilabürint . Peatselt avatav Kosmopark toob Põltsamaale Eesti esimese vertikaalse tuuletunneli, põnevad atraktsioonid ja tuubikohvik. Sama rolli peaks täitma Kamari veesuusakeskuse valmimine. Nimetatud elamuspargi loomine toob piirkonda senisest rohkem turiste. Suurem turistide voog annab võimaluse uute turismitoodete, -teenuste ja -objektide tekkeks.

Üheks oluliseks teguriks, mis mõjutab otseselt piirkonna atraktiivsust turistide hulgas on majutusstatistika. Kuna Põltsamaa vald kuulub Jõgeva maakonda, siis vastavate näitajate kirjeldamisel kajastame Jõgeva maakonna näitajaid. Eesti Statistika andmebaasi kohaselt jääb Jõgeva maakonna majutusstatistika samasse järku Järva-, Rapla- ja ka Viljandi maakonnaga. On positiivne, et majutuskohtade arv on Jõgeva maakonnas iga aastaga kasvanud, tubade arv on jäänud suhteliselt ühtlasele tasemele. Nelja aasta lõikes on nii tubade kui voodikohtade täitumus olnud veidi kõikum. 2017. a seisuga on Jõgeva maakonnas voodikoha keskmine maksumus 20,65 eurot, mis on 17 eurot madalam kui Eesti keskmine. Lähiaastate üheks eesmärgiks võiks saada piirkonna atraktiivseks muutmine nn majutusturistidele, pakkudes neile erinevaid tegevusi ja võimalusi lähiümbruses. Selle eesmärgi täitmisele aitab kindlasti kaasa Kosmopargi ja Kamari veelauakeskuse valmimine, mis tähendab piirkonnale suuremat klientide voogu, sh neid, kes vajavad majutusteenust.

Tabelis 15 on esitatud Põltsamaa erinevate atraktsioonide, eelkõige lossihoovis paiknevate objektide, turismistatistika aastatel 2010-2017. Küllastajate arv on viimastel aastatel veidi langenud, tippajaks võib pidada aastat 2011.

Tabel 15. Põltsamaa atraktsioonide küllastatavus 2010-2011 (Allikas: Põltsamaa Muuseum ja Turismiinfopunkt, 23.07.2018)

Objekti nimi \ Küllastajate arv aastas	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Põltsamaa Muuseum ja Turismiinfo	7338	8118	7502	6756	6697	7313	7317	6057
Põltsamaa Veinikelder ja Toidumuuseum	15000	21000	19000	20000	19500	16500	10000	10000
Käsiteokoda	2300	9582	8000	7567	7806	8738	-	-
Katre Meistrikoda	-	-	-	-	-	-	4907	4148
Eesti Pressimuuseum	500	500	500	*	*	*	*	-
Kesk-Eesti kunstigalerii pART	3611	3900	2595	2600	2700	2700	3000	3000
Kunstikeskus lossihoovis	2500	2550	2600	2600	2700	2700	3000	3000
Põltsamaa Roosiaed	5000	5000	5000	5000	5000	*	*	*
EELK Põltsamaa Niguliste kirik	*	*	*	*	*	*	*	1600
Restoran Konvent	*	*	*	*	*	*	*	2853

Lossihoov (ürituse külastajad kokku)	*	*	*	*	*	*	*	14300
<i>* andmed puuduvad või ei koguta statistikat</i> <i>- objekt suletud või ei olnud veel avatud</i>								